

No Border, No Nation

De uiting en definitie van nationale identiteit in het kader van het vluchtelingendebat in Stockholm

Rowin van Son

Sara de Kort

Afbeelding titelpagina¹

¹ <https://www.etsy.com/listing/258675495/stockholm-map-print-fine-art-print?ref=market>

No Border, No Nation²

De uiting en definitie van nationale identiteit in het kader van het
vluchtelingendebat in Stockholm

Rowin van Son | 4145194
r.t.vanson@students.uu.nl

Sara de Kort | 4150651
s.dekort2@students.uu.nl

Thesisbegeleider: Marije Luitjens

Tweede corrector: Eva Krah

Woordenaantal: 20.653

Universiteit Utrecht

² Tijdens een demonstratie tegen de uitzetting van Afghaanse jongeren uit Zweden op 18 februari 2017, werd het volgende geroepen: “*No border, no nation; stop deportation.*” Deze slogan is de titel van onze thesis omdat je het eerste deel zowel kan opvatten als: we willen geen grenzen, iedereen is welkom. Zweden is geen natie die gekenmerkt is door grenzen. Of als: het feit dat er lange tijd geen grenzen waren heeft ervoor gezorgd dat er niets over is van de Zweedse natie.

Voorwoord

Het was slechts een aantal weken voor de vertrekdatum dat we besloten om naar Stockholm af te reizen voor ons bachelor onderzoek. Lange tijd waren we gefocust op het doen van onderzoek buiten Europa. Rowin wilde graag naar de Verenigde Staten en Sara droomde van een onderzoekslocatie in Afrika. Het besluit om naar Zweden te gaan, was in het begin dan ook een kleine teleurstelling. Naarmate het onderzoek meer vorm kreeg maakte deze teleurstelling steeds meer plaats voor gezonde spanning en enthousiaste. Eenmaal terug in Nederland kijken we dan ook terug op een bijzondere en leerzame onderzoeksperiode.

Onze tijd in Stockholm zou echter niet zo waardevol zijn geweest zonder de hulp van verschillende mensen. Daarom nemen we hier graag de ruimte om deze mensen te bedanken. Ten eerste willen we onze informanten bedanken, met in het bijzonder alle medewerkers en vrijwilligers van *Refugees Welcome Stockholm*. Hier konden we wekelijks terecht konden om deel te nemen aan verschillende activiteiten. De betrokkenen van *Refugees Welcome Stockholm* hebben ons altijd met open armen ontvangen en waren altijd bereid met ons te praten. Ook wil Rowin Liisa en Oliver bedanken voor hun rollen als tussenpersoon en sleutelinformanten. Verder wil hij Annette bedanken voor het delen van haar uitgebreide kennis over de Zweedse politiek en samenleving. Het vinden van informanten voor Sara ging niet altijd even makkelijk. Daarom wil ze graag haar speciale dank richten tot Carl die haar schakel was in het vinden van informanten. Ook bedankt ze Gunilla voor haar gastvrijheid en het wegwijs maken door Stockholm. Verder wil Sara de familie Vreeken bedanken, waar ze zich drie maanden echt thuis heeft gevoeld.

Ook bedanken we Feilin voor de tijd die ze heeft genomen om onze thesis te controleren op spel- en taalfouten. Ten slotte bedanken we Marije Luitjens voor de fijne begeleiding tijdens het hele proces.

Inhoudsopgave

Kaarten	9
Inleiding	10
Hoofdstuk 1. Theoretisch kader	15
§1.1 Identiteitsvorming	15
§1.2 Staat, natie en natiestaat	16
§1.2.1 Staat en natie	16
§1.2.2 Natiestaat	17
§1.3 Nationalisme, etniciteit en polarisatie	17
§1.3.1 Nationale identiteit	18
§1.3.2 Etniciteit en etnische identiteit	19
§1.3.3 Nationalisme	19
§1.3.4 Sociale grenzen en polarisatie	20
§1.4 Groepsformatie en <i>boundary making</i>	21
§1.4.1 <i>Belonging</i>	21
§1.4.2 Formatie van groepen	22
§1.4.3 <i>Naming</i> en <i>framing</i>	22
§1.5 <i>Othering</i> en <i>common enemy</i>	23
§1.5.1 <i>Othering</i>	24
§1.5.2 <i>Common enemy</i>	24
Hoofdstuk 2. Context	26
§2.1 Europese context: Zweden in Europa	26
§2.2 Zweedse context: De invloed van de Tweede Wereldoorlog op Zweden	27
Hoofdstuk 3. Zweden door de ogen van voorstanders	30
§3.1 “ <i>There is nothing particularly Swedish</i> ”	30
§3.1.1 Nationalisme als staatsproject	31
§3.1.2 Nationale onenigheden	31
§3.2 “ <i>Sweden wants to be like every other country</i> ”	33
§3.3 “ <i>I don’t understand how people can be so stupid</i> ”	37
§3.4 “ <i>I feel uncomfortable around Swedish Democrats</i> ”	40
§3.4.1 Kapitalisme	41
§3.4.2 <i>Fake news</i>	41
§3.4.3 Zweden Democraten	42
Hoofdstuk 4. Zweden door de ogen van tegenstanders	44
§4.1 Zweden: een fantastisch land!	44

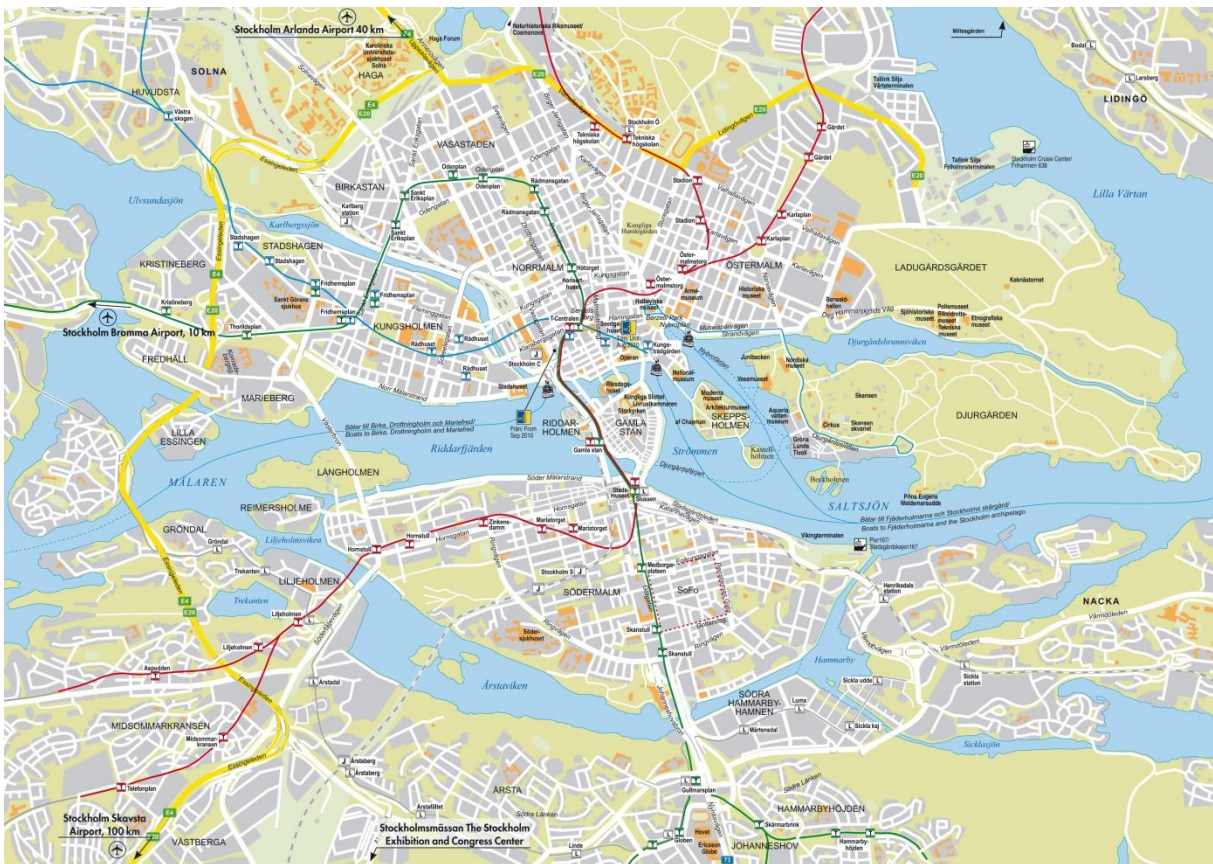
§4.1.1 De Zweedse waarden en normen	45
§4.2 De angst voor het label racist: uitdraging van de nationale identiteit	47
§4.2.1 De rol van Zweden tijdens de Tweede Wereldoorlog	48
4.2.2 De Zweedse vlag	49
4.2.3 De Zweedse taal	49
§4.3 Naïeve burger versus racist; <i>othering</i> binnen de Zweedse samenleving	50
§4.3.1 De racist	50
§4.3.2 De naïeve burger	52
§4.4 De vluchteling, de overheid en de voorstander als <i>common enemy</i>	53
§4.4.1 De vluchteling	54
§4.4.2 De voorstander	55
§4.4.3 De overheid	56
Hoofdstuk 5. Discussie en conclusie	59
§5.1 Nationale identiteit	59
§5.1.1 Zweedse kenmerken	60
§5.1.2 Zweedse tradities	61
§5.1.3 Categorisatie en identiteit	61
§5.2 <i>Othering</i>	62
§5.2.1 De kloof tussen voor- en tegenstanders	63
§5.3 <i>Common enemy</i>	64
§5.4 Conclusie	65
Literatuurlijst	67
Bijlagen	73
Samenvatting	73

Kaarten

1.1 Zweden³

1.2 Stockholm⁴

³ <https://www.google.nl/maps/@65.5684341,17.2581045,3.58z>

⁴ <http://www.euroturbo.eu/conference/etc12/venue/arriving-in-stockholm/>

Inleiding

Ik liep door een lange, brede straat met aan weerszijden een verscheidenheid aan winkels en cafés. Het was vrijdag, de zon stond op zijn hoogst en het begon langzamerhand druk te worden ... Toen ik een kwartier later terug wilde keren naar dezelfde straat kwam een grote stroom mensen mij tegemoet. Half rennend, zichtbaar in paniek passeerden zij mij. Wellicht hebben ze haast? Maar dit was geen normale haast, men leek gechoqueerd, met tranen in hun ogen en een lege blik werd ik voorbijgegaan. Ik werd niet opgemerkt. Aangekomen op het grote plein grenzend aan de winkelstraat zag ik het pas. Een auto stak uit een winkelcentrum aan het begin van de straat, een vrouw lag stil op de grond, bebloed, het puin hing nog als een stofwolk in de lucht.

Rowin van Son, 7 april 2017, Drottninggatan

De aanslag in Stockholm van 7 april 2017 zorgde voor een schokgolf die de Zweedse bevolking verraste. Aangezien de aanslagpleger een geweigerde asielzoeker was, werd het debat al snel gerelateerd aan vluchtelingen in Zweden. Het “vluchtelingendebat” speelt al langer een prominente rol in het politieke discours in Zweden, maar werd na de aanslag nog eens opgezweept. Het vluchtelingendebat, over de toelating en opvang van vluchtelingen tot Zweden, zorgt voor veel verdeeldheid in de samenleving en voor het ontstaan van een tweekamp; voorstanders en tegenstanders van vluchtelingen.

Zweden heeft meer vluchtelingen per inwoner opgevangen dan elk ander Europees land (Swedish Institute 2016). Ylva Johansson, coördinator van het staatsbeleid tegenover vluchtelingen, stelt het volgende: “*This unprecedented population increase has resulted in a lack of practical resource ... that’s why we can’t continue having such a large number of people coming here year after year – it’s stretching our system*” (The Local Voices 2016). Sinds eind 2015 heeft de Zweedse regering een aantal (tijdelijke) maatregelen genomen om de influx van vluchtelingen te reguleren. Zo is het nu moeilijker om de grens over te komen met een vals paspoort en komen alleen vluchtelingen die asiel willen aanvragen in Zweden het land binnen. Ook is gezinshereniging moeilijker gemaakt. Hoewel de bovenstaande maatregelen zijn gepresenteerd als tijdelijk, wordt dit restrictieve beleid nog steeds gevoerd (Swedish Institute 2016). Na de aanslag werden de grenzen nog verder aangescherpt (The Local 2017). Deze maatregelen zijn voor een groot deel terug te voeren naar de opkomst van extreemrechtse- en rechts-populistische politieke partijen. Zo zouden vluchtelingen de sociale en economische belangen aantasten (Sverigedemokraterna 2017; PVV 2017). Zweden, een

land dat bekend staat om haar tolerante migratiebeleid, is blootgesteld aan extreemrechtse invloeden. Volgens de laatste peilingen gaan de Zweden Democraten, de extreemrechtse partij van Zweden, 23,9% van alle stemmen binnenhalen in de verkiezingen van 2018 (The Independent 2017). Er ontstaat steeds meer verdeeldheid over de komst en opvang van vluchtelingen en dit beïnvloedt de nationale identiteitsvorming. Doordat informanten van de Zweden Democraten stellen dat ze zich niet als rechts-populisten identificeren, zullen wij ze ook niet zo definiëren.

In andere Europese landen is wel te spreken over rechts-populisme. De Brexit⁵ is het voornaamste voorbeeld van dit politieke fenomeen. Het is voortgekomen uit een volksreferendum dat zich afzette tegen de toenmalige politieke orde, het vluchtelingendebat speelde een belangrijke rol in dit referendum. Zo is uit de Brexit een restrictiever migratiebeleid voortgekomen (BBC 2017). Ook in Nederland en Frankrijk heeft het rechts-populisme een stevige voet aan de grond gekregen. In 2017 is de PVV van Geert Wilders de op-een-na-grootste politieke partij van Nederland geworden en is Marine Le Pen van het Front National als tweede geëindigd in de Franse presidentsverkiezingen. Ook in verschillende andere Europese landen, zoals België, Duitsland en Italië, doen rechts-populistische partijen het goed in de peilingen (Van Raalte 2016). Aangezien veel Europese landen dit jaar of volgend jaar verkiezingen houden zijn deze peilingen belangrijke maatstaven voor de publieke politieke opinie in een land (Donahue 2016).

Toch zeggen deze peilingen niet alles, er is in Nederland en Frankrijk een beweging te zien die het rechts-populisme actief tegenwerkt. Zo zijn de grootste politieke partijen in Nederland niet bereid om samen te werken met de PVV. Verder werd in Frankrijk oproep gedaan om strategisch tegen het rechts-populisme van Le Pen te stemmen. Een oproep die heeft geleid tot de verkiezingswinst voor Emmanuel Macron (Le Monde 2017). Hieruit is af te leiden dat het politieke milieu in Europa voor grote politieke polarisatie zorgt. Zo is er een grote aanhang voor het rechts-populisme, maar tegelijkertijd ook heel veel aanhang voor de partijen die rechts-populistische ideologieën tegengaan. Zowel linkse partijen als gematigd-rechtse partijen groeien hierdoor. Bovendien zijn deze partijen niet bereid om samen te werken of concessies te doen. Zowel in Nederland (Algemeen Dagblad 2017; NRC 2017a) als in Frankrijk (NRC 2017b) is een gezamenlijk blok gevormd om populistisch rechts tegen te gaan.

Deze sociale en politieke polarisatie is verbonden aan de onrust in het Europese

⁵ De afscheiding van Groot-Brittannië van de Europese Unie (EU).

beleid. Hoewel het niet per se slecht gaat met Europa, moet er meer aandacht worden besteed aan het imago van Europa (Deutsche Welle 2016). Zo is er veel kritiek op de Europese Unie en de Europese samenwerking. Rechts-populistische partijen gebruiken deze onrust en kritiek om populistische en nationalistische ideologieën te verspreiden. Deze partijen zetten zich af tegen de gevestigde politieke orde en accentueren nationale belangen en tradities (Deutsche Welle 2016). Een van de belangrijkste kwesties in de hedendaagse politiek gaat over de omgang met de grote instroom van vluchtelingen in Europa.

De grote instroom van vluchtelingen staat ook in Zweden hoog op de politieke agenda (Swedish Institute 2016). Deze grote stroom vluchtelingen naar Zweden heeft effect gehad op de Zweedse samenleving, de economie en de politiek. Voor onze veldwerkperiode reisden we af naar Stockholm. Stockholm is niet alleen de hoofdstad van Zweden maar ook de stad waarin vanaf 2013 grote rellen hebben plaatsgevonden tussen verschillende groepen in de samenleving als reactie op de grote stroom vluchtelingen (Swedish Institute 2016). In een kort tijdsbestek heeft Zweden haar migratiebeleid fors bijgesteld en zijn de meningen van de Zweedse bevolking over het verwelkomen van vluchtelingen steeds meer verdeeld geraakt. De kloof tussen voorstanders en tegenstanders van de komst van vluchtelingen is steeds groter geworden. Om bij te dragen aan het maatschappelijke debat hebben we geprobeerd de beide kanten van deze kloof een stem te geven om aan te tonen dat de totstandkoming en uiting van nationale identiteit omgevings- en situatie afhankelijk is. Echter, nationale identiteit is een complex begrip waaronder vele concepten vallen. In dit onderzoek zal daarom gefocust worden op twee specifieke concepten die het beste aansluiten bij de probleemstelling. De twee concepten die worden besproken in relatie tot nationale identiteit zijn processen van *othering* en de classificatie van groepen als *common enemy*. Door deze twee concepten te koppelen aan polarisatie draagt het onderzoek bij aan het wetenschappelijk debat over de totstandkoming en uiting van nationale identiteit.

In dit onderzoek geven we antwoord op de vraag welke invloed de komst van vluchtelingen in Zweden heeft gehad op de beleving en uiting van de Zweedse nationale identiteit van voorstanders ten opzichte van tegenstanders. Hierbij focussen we ons enkel op politiek geëngageerde inwoners van Stockholm. Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn we zowel naar de voorstanders als naar de tegenstanders gaan kijken. Het onderzoeken en vergelijken van beiden groepen maakt het onderzoek comparatief. We verwachtten dat beide groepen significant van elkaar verschillen in de manier waarop zij hun nationale identiteit uiten en beleven. Rowin van Son heeft gekeken naar de gevolgen van de komst van vluchtelingen bij voorstanders. Sara de Kort heeft zich gericht op tegenstanders van de komst

van vluchtelingen. De termen voorstanders en tegenstanders zoals in deze thesis gehanteerd zullen worden, dienen genuanceerd te worden. Voorafgaand aan het onderzoek werd vastgesteld om de volgende doelgroep te onderzoeken: “inwoners van Stockholm die uitgesproken voor of tegen de komst van vluchtelingen naar Zweden zijn en zich aan de hand van deze mening aangesloten of verbonden voelden met een organisatie of groep.” Wanneer er gesproken wordt over de voorstanders, wordt er voor een groot deel gedoeld op de vrijwilligers en betrokkenen van de organisatie *Refugees Welcome Stockholm*. Deze informanten zijn bij deze organisatie betrokken als vrijwilliger, organisator of bezoeker en zetten zich in voor vluchtelingen. Onder andere door het geven van taallessen en het (mede-)organiseren van culturele en creatieve activiteiten voor vluchtelingen in Stockholm. Onder voorstanders vallen ook activisten die bijvoorbeeld participeren in demonstraties en protesten. Ook zijn de visies van de leider van *Rättvisepartiet Socialisterna*, een regionale socialistische partij, en verschillende leden van de Groene Partij (*Miljöpartiet de Gröna*) meegenomen in dit onderzoek. Voor het onderzoek onder tegenstanders is vooral gesproken met inwoners van Stockholm die lid zijn van de politieke partij Zweden Democraten (*Sverigedemokraterna*) of inwoners die zich voor een groot deel met de standpunten van deze partij sympathiseren. Uit gesprekken komt voornamelijk naar voren dat deze informanten op de eerste plaats niet tegen vluchtelingen zijn, maar bezorgd zijn over de gevolgen van de komst van de vluchtelingen naar Zweden.

In het onderzoek naar beiden groepen hebben we verschillende methoden en technieken toegepast. Een methode die we tijdens ons veldwerk hebben gebruikt en voornamelijk in het onderzoek naar voorstanders op de voorgrond treedt, is participerende observatie. Hierbij is steeds een weloverwogen keuze gemaakt in hoeverre er meegegaan werd in het participeren en welke afstand er bewaard moest worden om nog te kunnen observeren. Deze methode werd toegepast tijdens de bijeenkomsten van *Refugees Welcome Stockholm* en tijdens demonstraties. Verder is de bovengenoemde methode aangevuld met informele gesprekken en interviews. Bij het onderzoek naar de tegenstanders bleek participerende observatie niet de beste methode. Dit heeft te maken met het feit dat de tegenstanders in mindere mate bijeenkwamen in groepsactiviteiten en veelal door een groter netwerk verbonden waren, zoals een Facebookgroep. Hierdoor was er, in eerste instantie, weinig directe *face-to-face* communicatie. Daarbij is het in het korte tijdsbestek van drie maanden ook niet gelukt om lid te worden van de jeugdpartijen van de verschillende politieke partijen die het migratiebeleid bekritisieren. Participerende observatie kon dan ook enkel toegepast worden tijdens een gemeenteraadsvergadering en korte momenten voorafgaand aan

een interview. Het onderzoek onder tegenstanders is dan ook meer gericht geweest op diepte-interviews en gesprekken. Door het gebruik van de verschillende methode als participerende observatie, informele gesprekken, ongestructureerde- en semigestructureerde interviews is geprobeerd zoveel mogelijk data triangulatie te waarborgen om de validiteit van de onderzoeksdata te vergroten.

Tijdens de periode van veldwerk is nadrukkelijk gelet op *informed consent*. Wat bij het onderzoek naar tegenstanders vanzelfsprekender verliep dan bij het onderzoeken van voorstanders. Door het direct presenteren van jezelf als onderzoeker, weet de informant wat je in Zweden doet en waarom je hem of haar contacteert. Doordat het onderzoek naar tegenstanders voornamelijk gebaseerd was op interviews, was het lastig om een vertrouwensband op te bouwen. Dit heeft dan ook tot een aantal afwijzingen geleid. Ook bleek er een zekere mate van taboe te liggen op het uitspreken van je zorgen over de komst van vluchtelingen. Deze beiden factoren hebben daardoor voor enige weerstand gezorgd in het bereiken van informanten. Bij het onderzoek onder de voorstanders werd meer gebruik gemaakt van participerende observatie, waardoor informanten gedurende het verstrijken van de tijd zouden kunnen vergeten dat je naast vrijwilliger ook onderzoeker bent. Hier werd op ingespeeld door tijdens het vrijwilligerswerk toch vaak over het onderzoek te praten. Zo werd in elk gesprek toch de onderzoekersrol naar boven gehaald. Dit was geen obstakel, omdat informanten over het algemeen erg geïnteresseerd waren in het onderzoek en de bevindingen tot dan toe.

In dit onderzoek wordt allereerst een verdieping gegeven in de theoretische concepten van nationale identiteit, nationalisme, de formatie van groepen, *othering* en *common enemy*. Vervolgens zal deze theoretische verdieping toegepast worden op onze onderzoekscontext. Hierbij zal er eerst op de Europese context gefocust worden, waarbij de invloed van Europa op het migratiebeleid van Zweden besproken zal worden. Hierna volgt de toepassing op onze onderzoekslocatie Stockholm en wordt er gekeken naar de geschiedenis van de komst van vluchtelingen naar Zweden. Na de theorie toegepast te hebben op de context volgen de empirische hoofdstukken waarin de onderzoeksdata gepresenteerd zullen worden. De empirische hoofdstukken gaan in op de definitie en uiting van de nationale identiteit. Ook komt in deze hoofdstukken naar voren hoe de Zweedse bevolking polarisatie, door processen van *othering* binnen de samenleving, ervaart. Vervolgens gaan we in op de rol van *naming* en *framing* in de vorming en instandhouding van een *common enemy*. Ten slotte worden de belangrijkste overeenkomsten en verschillen tegenover en naast elkaar geplaatst in de discussie en conclusie.

Hoofdstuk 1

Theoretisch kader

§1.1 Identiteitsvorming | Rowin van Son

Identiteit is een centraal thema binnen de sociale wetenschappen. Het concept van identiteit wordt gebruikt om te omschrijven en te categoriseren, maar identiteit kan ook aanzetten tot specifiek individueel- of groepsgedrag (Demmers 2012, 18). Er is door de jaren heen veel over geschreven met vele uitlopende visies en definities (Demmers 2012, 24-25; Fearon en Laitin 2000, 847-53).

Hoewel primordialisten uitgaan van identiteit als een statisch concept, stellen sociaal constructivisten dat identiteit een sociaal construct is. Identiteit wordt gevormd en beïnvloed door de sociale omgeving en sociale interactie (Demmers 2012, 20-22). Zo omvat identiteit de relatie tussen het individu en de gemeenschappelijke omgeving (Verkuyten in Demmers 2012, 20-21). Er wordt dan ook wel gesproken over sociale identificatie. Deze term is verbonden aan sociale categorieën. Sociale categorieën worden gebruikt om de sociale omgeving in te delen en te organiseren (Tajfel in Turner 2010, 17). In de volgende paragraaf wordt dieper ingegaan op deze sociale categorieën. Terugkomend op sociale identificatie geeft Turner (2010, 17-18) de volgende definitie:

“... the process of locating oneself, or another person, within a system of social categorizations or ... any social categorization used by a person to define him- or herself and others.”

Sociale identificatie is dus een dynamisch sociaal concept. Het is een proces dat het individu linkt aan de sociale omgeving in specifieke situaties. Dit proces is continu in beweging (Demmers 2012, 21). Hierdoor is het mogelijk dat een individu zich identificeert met meerdere sociale categorieën; als student, als Nederlander, enzovoort. Deze sociale identificaties sluiten elkaar niet uit, maar worden afhankelijk van de situatie/omgeving op de voorgrond geplaatst (Demmers 2012, 21). Al deze sociale identificaties samen vormen volgens Turner (2010, 18) de sociale identiteit. In de volgende paragraaf wordt dieper ingegaan op sociale identificatie gelinkt aan sociale categorieën als de natie(staat).

§1.2 Staat, natie en natiestaat | Rowin van Son

Zoals beschreven in de vorige paragraaf is sociale identificatie sterk verbonden met sociale categorieën. Individuen identificeren zich met meerdere sociale categorieën die worden geaccentueerd in verschillende situaties. Fearon en Laitin (2000) definiëren sociale categorieën als een collectie van individuen die vergelijkbare labels toegeschreven hebben gekregen. Deze categorieën worden gedefinieerd door *rules of membership* en *content*. De *rules of membership* bepalen wie er deel uitmaakt van de sociale categorie en wie niet. De *content* is een collectie van karaktereigenschappen die als typisch voor leden van de categorie worden gezien (Fearon en Laitin 2000, 848). In deze paragraaf wordt het concept van de natie besproken als sociale categorie. Bovendien wordt ingegaan op de staat in relatie tot de natie.

§1.2.1 Staat en natie

De staat en de natie zijn twee concepten die vaak door en met elkaar gebruikt worden. Hierom is het belangrijk om deze begrippen afzonderlijk te definiëren. Het concept van de staat bestond lang voor het concept van de natie. De twee concepten zijn langzamerhand steeds meer met elkaar verweven geraakt en samengevoegd in het concept van de natiestaat (Habermas 1996, 126-27). In het onderstaande stuk zullen de definities van de natie en staat uiteengezet en aan elkaar gelinkt worden, beginnend met de staat. In de volgende subparagraaf zal worden ingegaan op het concept van de natiestaat en hoe dit concept is geëvolueerd in de laatste jaren.

De staat heeft volgens Habermas (1996) een aantal in elkaar overlopende kenmerken. Zo is het een apparaat die de interne en externe soevereiniteit beschermt. Dit apparaat moet zowel burgers binnen de territoriale grenzen als de integriteit van deze grenzen tegenover andere staten beschermen. Verder is de staat een duidelijk afgebakend territorium en de representatie van burgers. De rechtsbevoegdheid is gelimiteerd tot de burgers en territoriale grenzen (Habermas 1996, 126). Alomvattend wordt de staat volgens Weber gekenmerkt door een monopolie op geweld (Weber in Gellner 1983, 3-5). Gellner voegt hier het volgende aan toe:

“... the state is the specialization and concentration of order maintenance. The state is ... concerned with the enforcement of order.” (Gellner 1983, 4).

De staat is het instituut dat een territoriaal gebied beschermt, maar heeft bovendien een

verbindende waarde voor burgers.

Het concept van de natie is ook verbonden aan het territoriale gebied. Zo is de natie een gemeenschap die zich verbonden voelt met een verkregen of gestreefd territoriaal gebied. Anderson (2006) definieert het als een *imagined political community*. Hij stelt dat de meeste mensen binnen een natie elkaar niet kennen, maar zich wel met elkaar verbonden voelen (Anderson 2006, 6). Verder beargumenteert Anderson dat de natie wordt verbeeld als beperkt en soeverein. Beperkt omdat zelfs de grootste natie eindige territoriale grenzen heeft en dus niet alomvattend is (Anderson 2006, 6-7). Bovendien wordt de natie ervaren als een homogene gemeenschap, terwijl dit in werkelijkheid niet zo is. De natie is in die zin vergelijkbaar met een sociale categorie. Om toegelaten te worden tot deze categorie moet worden voldaan aan bepaalde voorwaarden, zoals het leren van de taal en tradities van de natie.

§1.2.2 Natiestaat

Vanuit het concept van de natiestaat wordt gestreefd naar een staat die één natie omvat. Dit betekent dat er, onder het mom van *nation-building*, een “nieuwe” nationale identiteit wordt gecreëerd die sociale en politieke participatie en integratie van inwoners ondersteunt (Habermas 1996, 129).

In werkelijkheid is de definitie van de natiestaat echter achterhaald. De natiestaat bevat vaak een verscheidenheid aan etniciteiten en naties (Eriksen 1991, 263). Zo omvat Nederland vele verschillende etnische groepen en wordt Friesland gezien als een natie. Toch heeft Nederland acties ondernomen om een natiestaat te worden; “[de invoering van] leerplicht, dienstplicht, een samenbindende infrastructuur ... en ... een gezamenlijke taal.” (Van Rossem 2010). Dit betekent niet dat de creatie van de natiestaat heeft gefaald, maar het concept moet worden geherdefinieerd in relatie tot de moderne, pluriforme samenleving. Met deze kanttekening zal het concept van de natiestaat wel gebruikt blijven. Het is daarom belangrijk om te kijken naar etniciteit en etnische identiteit om sociale categorieën als de natiestaat te begrijpen (Eriksen 1991, 264-65, 275-77). In de volgende paragraaf worden deze begrippen gedefinieerd en afgezet tegenover nationalisme en nationale identiteit.

§1.3 Nationalisme, etniciteit en polarisatie | Rowin van Son

Nationalisme en etniciteit zijn concepten die vaak in dezelfde context besproken en verbonden worden. In deze paragraaf worden nationale identiteit en etniciteit gedefinieerd.

Verder wordt besproken welke processen een rol spelen in de vorming van nationale en etnische identiteiten. Ook wordt ingegaan op nationalisme en hoe dit concept is verbonden met de natiestaat. Ten slotte worden de bovenstaande begrippen gelinkt aan polarisatie.

§1.3.1 Nationale identiteit

Zoals eerder beschreven heeft een individu meerdere sociale identificaties die samen een sociale identiteit vormen. De definitie van nationale identiteit is “*a sense of a nation as a cohesive whole, as represented by distinctive traditions, culture, and language.*”⁶ Het is een identificatie die de verbondenheid met een natie onderstrept. Net als andere identificaties wordt de nationale identiteit geconstrueerd in relatie tot *others* (Eriksen 2002, 110). Eriksen (1997) stelt dat nationale identiteit gebaseerd is op nationale historie. Hoewel de natie een relatief nieuw concept is en daardoor geen rijke geschiedenis heeft, wordt de natie door haar inwoners ervaren als antiek (Anderson 2006, 5). De geschiedenis van een natie legitimeert de nationale identiteit. Historische gebeurtenissen worden herschreven tot nationale historische gebeurtenissen (Anderson 2006, 155-62, 187-206). Eriksen beargumenteert dat de nationale historie symbolisch wordt gelinkt aan individuele herinneringen uit de kindertijd. Individuele herinneringen worden getransformeerd tot nationale herinneringen. Hierdoor voelt men een sterke verbondenheid met de natie (Eriksen 1997, 107-9). Bovendien vormen deze nationale herinneringen de basis voor de nationale eigenschappen die zijn gebonden aan de nationale identiteit, zoals taal en tradities.

Door de pluralisering van de samenleving worden nationale herinneringen en de nationale geschiedenis geherinterpreteerd (Eriksen 1997, 109). De *Sankta Lucia* discussie⁷ in Zweden is een voorbeeld van de herinterpretatie van de nationale geschiedenis. De nationale herinnering wordt veranderd, waardoor alleen individuele herinneringen overblijven. Zo zijn er nu meerdere interpretaties van *Sankta Lucia* in plaats van een gedeelde, nationale interpretatie. Hierdoor wordt de herinnering niet meer gelinkt aan de natie, maar aan etniciteit en vloeien etnische en nationale identiteiten in elkaar over. In de volgende subparagraaf zal kort worden ingegaan op deze etnische identiteit en etniciteit.

⁶ Oxford Dictionary. Geraadpleegd op 6 juli 2017. https://en.oxforddictionaries.com/definition/national_identity

⁷ *Sankta Lucia* is een christelijk feest dat jaarlijks wordt gehouden op 13 december. Het is een lichtfeest bedoeld om duistere krachten te verjagen. Dit wordt gekenmerkt door het dragen van lichtjes in het haar. Tot voor kort werden slechts Zweedse meisjes verkozen tot Lucia (de lichtdrager). Er ontstaat echter steeds meer verdeeldheid omtrent deze “Lucia-verkiezingen”. Zo is er veel discussie over de participatie van jongens en migranten in deze verkiezingen. Zie: <https://sweden.se/culture-traditions/lucia/>

§1.3.2 Etniciteit en etnische identiteit

Etnische identiteit komt voort uit etniciteit. Etniciteit is, volgens Eriksen (2002, 4-11), een theoretisch vervangende term voor ras. Zo wordt etniciteit gedefinieerd als een verzameling van culturele eigenschappen die als etnisch ervaren worden (Baumann 1999, 58-60). Deze eigenschappen worden toegeschreven aan, of aangenomen door, individuen waardoor etnische groepen ontstaan. Etnische identiteit impliceert de verbondenheid met een etnische groep. Barth beargumenteert echter dat de aandacht moet worden gelegd op de grenzen die verschillende etniciteiten van elkaar scheiden, in plaats van op de *“cultural stuff inside”* (Barth in Baumann 1999, 58-59). Etniciteit en etnische identiteit worden immers altijd geconstrueerd in relatie tot de ander;

“Ethnicity is a property of a relationship between two or several groups, not a property of a group; it exists ‘between’ and not ‘within’ groups.” (Eriksen 2001, 46).

Later wordt dieper ingegaan op groepsgrenzen en de processen die deze grenzen behouden en markeren, zoals *othering*. In de volgende subparagraaf wordt nationalisme gedefinieerd, geanalyseerd en gelinkt aan etniciteit.

§1.3.3 Nationalisme

Nationalisme en etniciteit worden, zoals eerder beschreven, vaak aan elkaar verbonden. Volgens Eriksen (1991, 264) zijn beide concepten ideologieën. Nationalisme is een ideologie die stelt dat de politieke grenzen van een gebied samen moet vallen met de culturele grenzen (Eriksen 1997, 105-6). De natiestaat is het uitgangspunt voor het nationalisme. Er wordt gestreefd naar een staat die één natie omvat, met een eenduidige nationale identiteit. Nationalistische ideologieën promoten culturele gelijkheid en grootschalige integratie in de natie. Etnische ideologieën worden door Eriksen (1991, 264) juist gedefinieerd als de sociale reproductie van categorische verschillen tussen sociale categorieën gelinkt aan sociale interactie. Dit impliceert dat etnische ideologieën gebaseerd zijn op het behoud van sociale groepen door vergelijking en interactie.

De grens tussen nationalisme en etniciteit is echter vaak doorzichtig, men accentueert afhankelijk van de sociale context de nationale- of etnische identiteit (Neumann in Eriksen 1991, 265). Zo omvat de moderne natiestaat, zoals eerder beschreven, verschillende etniciteiten dan wel naties (Eriksen 1991, 263). Etnische ideologieën botsen hierdoor vaak met nationalistische ideologieën, maar vloeien ook in elkaar over. Nationalistische

bewegingen vallen terug op etniciteit bij conflicterende beslissingen van de staat. Andersom kan etniciteit zich manifesteren als nationalisme wanneer verbondenheid met de staat wordt ervaren (Eriksen 1991, 264-65). Nationalisme en etniciteit worden dus contextafhankelijk gebruikt om territoriale en ideologische grenzen van sociale groepen te beschermen. In de volgende subparagraaf zal de creatie en instandhouding van deze grenzen worden besproken en gelinkt aan polarisatie.

§1.3.4 Sociale grenzen en polarisatie

Zoals beschreven in de vorige paragrafen, zijn groeps grenzen belangrijk in sociale interactie. Sociale grenzen zijn gelinkt aan sociale identificatie en zijn dus, net als identificatie, dynamisch en continu in beweging.

Terugkomend op de theorie van Fearon en Laitin (2000), besproken in paragraaf 1.2, worden groeps grenzen onderhouden door *rules of membership* en *content*. Het eerstgenoemde kenmerk scheidt de *in-group* van de *out-group*, het tweede kenmerk impliceert de eigenschappen die de groep verbindt (Fearon en Laitin 2000, 848). In etnische groepen zijn dit karaktereigenschappen die als etnisch worden ervaren, zoals uiterlijk en klasse. In nationale groepen zijn dit ervaren nationale eigenschappen als taal, tradities en cultuur.

Ook worden grenzen gecreëerd en gemarkeerd om de eigen groep te beschermen. Wanneer groeps grenzen botsen, kan conflict en geweld uitbreken om de ervaren homogeniteit van de eigen groep te beschermen (Barth in Baumann 1999, 58-59). Door het versterken van de eigen grenzen worden de verschillen met andere groepen geaccentueerd. Wanneer deze grenzen te veel versterkt worden kan dit leiden tot groeps polarisatie. Polarisation wordt gedefinieerd als “[the] division into two sharply contrasting groups or sets of opinions or beliefs.”⁸ De twee verschillende groepen worden ervaren als significant anders en onverenigbaar. Polarisation gebeurt dus altijd in relatie tot andere groepen. Zo beschrijven Hogg, Turner and Davidson (1990, 80):

“The actual position of the ingroup norm is a tradeoff between minimization of intragroup differences and maximization of intergroup differences.”

Polarisation omvat dus de versterking van verschillen met andere groepen, terwijl homogeniteit binnen de eigen groep wordt vergroot. Dit is dan ook gekoppeld aan processen van *othering*

⁸ Oxford Dictionary. Geraadpleegd op 6 mei 2017. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/polarization>

en *common enemy*. Deze concepten worden in de volgende paragrafen gedefinieerd en verder gelinkt aan polarisatie.

§1.4 Groepsformatie en *boundary making* | Sara de Kort

In deze paragraaf zal worden ingegaan op het gevoel van *belonging* en de rol van sociale identificatie in de formatie van sociale groepen. Er zal gekeken worden naar de manier waarop sociale groepen geconstrueerd zijn en welke rol *boundaries* spelen in de vorming en instandhouding van deze groepen. Om dit te laten zien zal eerst ingegaan worden op de *sense of belonging*. Vervolgens wordt gekeken hoe sociale groepen tot stand komen en welke rol *boundaries* spelen in dit proces. Ten slotte wordt ingegaan op de rol van *framing* en *naming* in het ontstaan van groepen, wat in de volgende paragraaf aan de concepten *othering* en *common enemy* gelinkt zal worden.

§1.4.1 *Belonging*

De identificatie met een sociale groep, bijvoorbeeld met de natie zoals genoemd in paragraaf 1.2, hangt sterk samen met het gevoel van *belonging*. *Sense of belonging* kan in verschillende vormen voorkomen. Het gevoel kan variëren van het verbonden voelen met een bepaald persoon tot aan het verbonden voelen met de hele mensheid, en kan zowel tot stand komen door zelfidentificatie als door identificatie met anderen. In welke vorm het gevoel van *belonging* ook tot stand komt, het is altijd een dynamisch proces (Yuval-Davis 2006, 199).

Een van de niveaus waarop *belonging* geconstrueerd wordt, heeft volgens Yuval-Davis (2006) betrekking op individuele identificatie en emotionele verbintenis met een bepaalde groep. De emotionele verbintenis van een individu met een groep wordt door Yuval-Davis “*desire for attachment*” genoemd: “*Individuals and groups are caught within wanting to belong, wanting to become, a process that is fuelled by yearning rather than positing of identity as a stable state.*” (Yuval-Davis 2006, 202). Emoties van mensen verschuiven aan de hand van plaats en tijd. Ook kunnen ze verschillen in mate van reflectiviteit. Zo komen de emotionele componenten van mensen die emoties verbinden aan identiteit meer centraal te staan in tijden van crisis (Yuval-Davis 2006, 202-203). In dit onderzoek komt de identiteit van mensen centraal te staan door de grote stroom vluchtelingen die naar Zweden is gekomen.

§1.4.2 Formatie van groepen

De formatie van een sociale groep draagt bij aan de hierboven beschreven *sense of belonging*. Het gevoel van behoren tot en het identificeren met een sociale groep zorgt voor het ontstaan van een sociale identiteit die een persoon verbindt aan een sociale groep: “*A social identity is an individual’s view of the self in terms of a particular group membership.*” (Seyranian 2014, 469). Hoe meer een individu zich met een groep identificeert, hoe meer hij of zij zich ook zal definiëren als lid van deze groep. Hij of zij zal dan ook bij de vraag: “wie ben ik” proberen zoveel mogelijk bij de normen en waarden van de sociale groep te blijven (Seyranian 2014, 469-471). Het definiëren wat het betekent om lid te zijn van een bepaalde sociale groep gebeurt aan de hand van het vaststellen van *in-group prototypes*. Deze *prototypes* bestaan uit de dominante normen, waarden, houdingen en gedrag van de groep, die de ene groep van de andere onderscheidt. Door de acceptatie van deze *in-group prototypes* door groepsleden worden de grenzen van de groep gemarkeerd (Seyranian 2014, 469-471). Binnen de groep vindt communicatie en interactie plaats. Leden van de groep worden zowel door zichzelf als door andere geïdentificeerd als lid van de groep (Barth 1998, 11). Dit laat zien dat een sociale groep niet in isolatie van andere groepen en individuen gecreëerd kan worden.

Het is dus noodzakelijk om sociale groepen vanuit de sociale context te bekijken (Demmers 2012, 26). De grens die de verschillende groepen van elkaar onderscheidt is fluïde en verandert met de waarden en normen van de groep mee. Zo kan het zijn dat twee groepen steeds meer op elkaar gaan lijken door bijvoorbeeld het afzwakken van geloofsovertuigingen. Ondanks deze verandering binnen de groep kunnen de grenzen tussen de *in-group* en *out-group* aanwezig blijven of zelfs door stereotyperingen ten opzichte van elkaar versterkt worden (Eriksen 2010, 45).

In de aansluitende paragraaf zal verder in worden gegaan op deze stereotyperingen door te kijken naar processen van *naming* en *framing*.

§1.4.3 Naming en framing

De grenzen van sociale groepen kunnen ook gemarkeerd worden door processen van *naming* en *framing*. Door *naming* worden bepaalde eigenschappen, motieven en normatieve associaties aan een persoon of groep verbonden (Seyranian 2014, 470). Het proces waarin het label ontstaan is verdwijnt naar de achtergrond en verliest haar waarde (Bhatia 2005, 6-12). Het kaderen van mensen in gelabelde groepen maakt het makkelijker om de complexere wereld te begrijpen. Dit brengt ook een gevaar met zich mee. *Framing* en *naming* wordt vaak beïnvloed door mensen met een politieke agenda. Het creëren van een label die

door de meerderheid geaccepteerd wordt, zorgt voor macht (Bhatia 2005, 6-12).

De grenzen van deze *frames* zijn fluïde en verschuiven aan de hand van plaats en tijd, ze zijn daarom situatie afhankelijk. *Framing* en *naming* zorgt voor het rechtvaardigen of verachten van bepaalde ideologieën en acties. Dit komt tot stand door de drang die mensen van nature hebben om zich te identificeren met een groep (Bhatia 2005, 6-12). Door de maakbaarheid van de grenzen tussen de *in-group* en *out-group* krijgen verhalen en symbolen een andere lading. Door *framing* wordt de context van een label ingevuld (Bhatia 2005, 6-12). Hierin is het belangrijk dat het frame van een sociale groep duidelijk naar voren brengt waar de groep voor staat, wat de visie is voor de toekomst en hoe deze bereikt kan worden (Seyranian 2014, 470).

Zoals Herman Vuijsje (1986) al in zijn boek naar voren bracht, kan de context waarin een *frame* of *name* tot stand komt ook voor een taboe op een term zorgen. Zo geeft hij het voorbeeld van het collectieve schuldgevoel wat Nederlanders hebben overgehouden aan de Jodenvervolgung tijdens de Tweede Wereldoorlog (Vuijsje 1986). Dat een taboe kan ontstaan uit een collectief schuldgevoel komt ook naar voren in het artikel van Powell, Branscome en Schmitt (2005). Zij brengen naar voren dat een collectief schuldgevoel niet enkel te compenseren is door het betalen van een vergoeding of wetsverandering. De houding ten opzichte van de *out-group* dient hiervoor veranderd te worden (Powell, Branscombe en Schmitt 2005, 510). Dit kan ervoor zorgen dat het tolerant willen zijn ten opzichte van andere entiteiten ter compensatie van een collectief schuldgevoel zorgt voor een taboe op het framen of namen van een *out-group* met de angst te discrimineren (Powell, Branscombe en Schmitt 2005, 510; Vuijsje 1986).

In de volgende paragraaf zal verder worden ingegaan op stereotyperingen, als gevolg van *framing* en *naming* tussen groepen. Deze stereotyperingen hangen samen met processen van *othering* en *common enemy*.

§1.5 Othering en common enemy | Sara de Kort

In deze paragraaf is, in het kader van ons onderzoek gekozen, om te kijken naar *othering* aan de hand van stereotyperingen als grensmarkeerders. Ook wordt gekeken naar de rollen die *common enemy* en de angst voor minderheden spelen in de formatie van groepen. Hiervoor is gekozen om later te kunnen kijken naar hoe voor- en tegenstanders van vluchtelingen zich organiseren in groepen en hoe beide processen polarisatie van de samenleving in de hand werken.

§1.5.1 Othering

In voorgaande paragraaf kwam naar voren dat grenzen tussen groepen van beide kanten worden geconstrueerd. Een effectieve strategie om de *in-group* te versterken is door de *out-group* te verwerpen. Door te stellen dat de ander minderwaardig is, wordt het contrast tussen “wij” en “zij” vergroot (Demmers 2012, 46). *Othering* kan op verschillende manieren tot stand komen. In deze paragraaf zal *othering* op basis van stereotypering besproken worden.

Stereotyperingen refereren naar het cultureel onderscheidend vermogen van een groep en bieden individuen wegwijs en orde in een steeds complexer wordende samenleving (Eriksen 2010, 29). Ze zorgen ervoor dat mensen makkelijker in te delen zijn in groepen. Door deze indeling wordt het beeld geschetst dat je als individu grip hebt op de samenleving (Eriksen 2010, 29-30). Daarnaast kunnen stereotyperingen ervoor zorgen dat privileges en de oneerlijke verdeelde toegang tot hulpbronnen in de samenleving gerechtvaardigd worden. Ten slotte zijn stereotyperingen essentieel voor het definiëren van de grenzen van de eigen groep. Zo worden eigenschappen en kenmerken van de eigen groep positief uitvergroet, terwijl vooral de negatieve kenmerken en eigenschappen van de andere groep naar voren worden gebracht. Op deze manier identificeren individuen de eigen groep als zijnde superieur aan de rest (Eriksen 2010, 30). Beide groepen benadrukken significant anders te zijn, wat vereniging en samenwerking tussen de groepen onmogelijk maakt. Dit kan leiden tot polarisatie kan (Barth in Baumann 1999, 58-59).

§1.5.2 Common enemy

Naast het concept van *othering* dat hierboven is toegelicht, speelt ook het concept van *common enemy* een rol in de totstandkoming van sociale groepen. De “wij” tegen “zij” mentaliteit die door *othering*, *framing* en *naming* ontstaat, is een onvermijdelijk kenmerk van de vorming van sociale groepen. Dit is een overlevingsstrategie en komt voort uit de drang ergens bij te willen horen en tegelijkertijd uniek willen zijn (Merskin 2005, 373).

Tijdens het onderzoek in Stockholm is onderzocht op welke manier opvattingen over een *common enemy* naar voren komen. Hiervoor zijn de zes principes van Spillman en Spillman in het artikel van Merskin (2005) als basis gebruikt. In de volgende zes principes wordt uitgelegd hoe het beschouwen van “de ander” als vijand in zijn werk gaat. Ten eerste heeft het te maken met negatieve anticipatie. Hierbij worden alle handelingen van de vijand uit het verleden, in het heden en de toekomst gezien als schadelijk voor de eigen groep. Ten tweede wordt de vijand als bron van alle stress binnen de groep gezien en wordt de schuld van

alle misstappen van de eigen groep op de vijand afgeschoven. Als derde wordt de vijand geïdentificeerd met het kwaad. Hierbij staan de sociale waarden van de vijand haaks op die van de eigen groep en zouden deze uit zijn op het vernietigen van het dominante waardesysteem van de eigen groep. Het vierde principe is *zero-sum thinking*, waarbij hetgeen wat goed is voor de vijand slecht is voor de eigen groep en andersom. Ten vijfde, zoals hierboven benoemd, stereotypering en de-individualisatie. Iedereen die geïdentificeerd wordt met de groep van de vijand wordt gezien als vijand van de eigen groep. Als laatste wordt er geen empathie getoond voor individuen die geïdentificeerd zijn als lid van de groep van de vijand (Merskin 2005, 374-75). Deze zes principes komen voor een deel overeen met de opvattingen van Appadurai (2006) over de angst voor minderheden. Appadurai stelt dat de angst voor minderheden ontstaat doordat er onzekerheid gecreëerd wordt over de nationale identiteit en het idee van burgerschap. Het zorgt voor een constante herinnering aan het incompleet zijn van de nationaal zuiverheid van een staat (Appadurai 2006, 84). De vorming van een *common enemy* wordt versterkt door de mondialisering en door massamedia. Stereotyperingen worden steeds sneller uitgedragen en daarmee ook uitvergroot (Merskin 2005, 374-75).

In het volgende hoofdstuk zal de hier beschreven theorie gekoppeld worden aan de context van onze onderzoekslocatie. Hierbij focussen we ons eerst op de Europese context gelinkt aan Zweden. Hierna wordt er specifiek ingegaan op de context van Zweden en onderzoekslocatie Stockholm.

Hoofdstuk 2

Context

Doordat het vluchtelingendebat in Zweden niet op zichzelf staat, maar is gevormd en beïnvloed door de Europese context, bespreken we zowel de Europese als de Zweedse context. In de Europese context wordt vooral ingegaan op het migratiebeleid in Europa als kader voor het migratiebeleid in Zweden. Bovendien wordt ingegaan op de invloed van de Europese Unie (EU) op Zweden en welke invloed dit heeft gehad op de politieke beleidsvoering. In de Zweedse context zal specifiek worden gefocust op het migratiebeleid in Zweden en hoe dit in de laatste jaren veranderd is. Ook wordt besproken welke invloed de Tweede Wereldoorlog heeft gehad op het hedendaagse migratiebeleid.

§2.1 Europese context: Zweden in Europa | Rowin van Son

Zweden stond lange tijd bekend om haar tolerante migratiebeleid. Dit is voor een groot deel terug te voeren naar het sociaaldemocratische buitenlandse beleid dat lang werd uitgedragen. Vanaf het eind van de jaren '60 werd dit beleid gekenmerkt door een focus op zelfdeterminatie, democratie en de propagatie voor een gelijke, globale distributie van economische middelen (Ekengren in Johansson-Nogués 2015, 136). Sinds 1990 is dit buitenlandse beleid echter veranderd en afgestemd op het beleid van de EU, waarvan Zweden in 1995 lid werd (Johansson-Nogués 2015, 137-43). Zo werd overgestapt op een beleid “*which emphasize[s] ... consumerism, individual rights, economic efficiency and private initiative.*” (Blomqvist 2004, 151). Dit beleid werd doorgevoerd in reactie op de toenemende liberale ideologieën vanuit andere Europese landen: “*The Swedish welfare state is currently assuming a less traditionally social democratic character ... and becoming more akin to the continental European welfare states.*” (Esping-Andersen in Blomqvist 2004, 151). De invloed op Zweden vanuit Europa uit zich ook op andere vlakken. Zo kan het Europese migratiebeleid als raamwerk worden gezien voor het migratiebeleid gevoerd door Zweden.

Dit Europese beleid heeft vele veranderingen doorgemaakt, maar de *Refugee Convention* van 1951 is essentieel voor de vorming van dit beleid. In deze conventie worden de universele rechten van vluchtelingen vastgelegd. Het is de taak van staten om deze rechten te waarborgen en te beschermen. Uit dezelfde conventie is ook de *non-refoulement policy* voortgekomen. Hierdoor kunnen vluchtelingen niet zomaar teruggestuurd worden naar het

land van oorsprong wanneer het niet veilig is (UNHCR 2010). In de jaren na 9/11 zijn er binnen de Europese Unie (EU) steeds meer debatten gevoerd over de correcte opvang van vluchtelingen (Levy 2010, 93). Zo zouden vluchtelingen een risico zijn voor het behoud van veiligheid in Europa. Pinyol-Jimenez (2012) stelt dat er, onder het mom van *securization*, een grotere nadruk op het “managen” van de influx van vluchtelingen kwam. Dit uitte zich in de strengere bewaking van de internationale grenzen om de internationale veiligheid te beschermen. Zo heeft de EU meer invloed op de binnenkomst van vluchtelingen in Europa en op de integratie van vluchtelingen binnen lidstaten van de EU (Pinyol-Jimenez, 2012, 38-44). Als onderdeel van het management van vluchtelingen zijn er operaties opgezet om vluchtelingen op zee op te vangen. Bovendien worden vluchtelingen via *burden-sharing* verdeeld over verschillende landen in Europa (European Parliament, 2015). Tot voor kort liet Zweden, samen met Duitsland en Oostenrijk, de meeste vluchtelingen per hoofd van de bevolking toe (Eurostat 2016).

De Zweedse overheid heeft echter, zoals beschreven in de inleiding, sinds 2015 een aantal maatregelen genomen om de grote influx van vluchtelingen te beperken en te reguleren. Zo werden aan het eind van dat jaar de grenscontroles verstevigd, waardoor het moeilijker werd om Zweden te betreden zonder geldig identificatiebewijs of paspoort. Ook werden in 2016 wetswijzigingen doorgevoerd die het verkrijgen van een verblijfsvergunning en gezinshereniging moeilijker maakten. Dit was, voor een groot deel, een reactie op de restricties tegenover vluchtelingen vanuit andere EU-landen (Swedish Institute 2017).

In de volgende paragraaf zal dieper worden ingegaan op het migratiebeleid van Zweden, met de impact van de Tweede Wereldoorlog als specifieke invalshoek. Verder zal de nationale context worden gelinkt aan ons onderzoek.

§2.2 Zweedse context: De invloed van de Tweede Wereldoorlog op Zweden | Sara de Kort

Al sinds de Tweede Wereldoorlog nam Zweden grote aantallen immigranten aan uit Griekenland, Italië en Finland (Atlantische Commissie 2015). Doordat Zweden neutraal bleef tijdens de Tweede Wereldoorlog, was er veel werk voor deze gastarbeiders in de industrie waar producten voor de West-Europese markt werden geproduceerd. Gevoelsmatig was er voldoende ruimte om deze nieuwkomers in de Zweedse samenleving op te nemen door het grote, dunbevolkte landoppervlakte (Atlantische Commissie 2015). De *Swedish Public Employment Agency* berekende dat de Zweedse economie jaarlijks 64.000 arbeidsmigranten nodig heeft om de lage geboortecijfers en de vergrijzing te compenseren. Nodig voor de

instandhouding van de Zweedse verzorgingsstaat (Atlantische Commissie 2015). Naast deze, voornamelijk economische reden, lijkt het opnemen van vluchtelingen door de jaren heen een diep gewortelde traditie. Zweden was zelfs zo tolerant in haar beleidsvoering, dat buurlanden Finland en Denemarken Zweden naïef noemde in haar aanpak (Bouman 2016). De tolerante houding van Zweden ten opzichte van de vluchtelingen uitte zich in goede sociale voorzieningen zoals huisvesting, scholing, banen en zakgeld (Pen 2015).

De rol van Zweden tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft invloed op de inrichting van het huidige migratiebeleid (Hoekstra 2000). Zoals genoemd was Zweden neutraal in de Tweede Wereldoorlog. Hoewel er formele verklaringen voor neutraliteit werden afgegeven, was niets over deze positie vastgelegd in de grondwet of in internationale verdragen (Hoekstra 2000). Zo hielp Zweden haar buurlanden, die wel in de oorlog betrokken waren, wel degelijk. Tegelijkertijd liet Zweden Duitse troepen die op doortocht waren toe en hielpen Zweedse fabrieken de Duitse oorlogsindustrie aan grote hoeveelheden staal (Hoekstra 2000). Door deze manier van handelen werd zowel de neutraliteit gewaarborgd, als de goede banden met de buurlanden onderhouden. Deze tolerante internationale houding is een onderdeel geworden van hoe Zweden zich jaren heeft gepositioneerd (Hoekstra 2000). Sinds een jaar is er echter een verandering gekomen in deze houding. De bevolking is anders gaan kijken naar de grote stroom vluchtelingen. Zweden verkeert in een identiteitscrisis, wordt wel gezegd (Sharifi 2016). Door de grote stroom nieuwkomers is de Zweedse bevolking bang dat de nationale identiteit aangetast wordt.

Volgens Appadurai (2006) creëren minderheidsgroepen, in dit onderzoek de vluchtelingen in Zweden, onzekerheid over de nationale identiteit en het nationale burgerschap: *“Ethnic minorities blur the boundaries of national peoplehood.”* (Appadurai 2006, 44-45). Dat deze grenzen vervagen is terug te zien in het aanscherpen van het tolerante vluchtelingenbeleid waar Zweden om bekend stond.

Door de komst van vluchtelingen wordt Zweden gewezen op dit soort onzuiverheden in haar organisatiesysteem (Appadurai 2006, 84). Dit wekt angst op bij de Zweedse bevolking, wat resulteert in negatieve stereotypering en geweld (Appadurai 2006, 42-45; Demmers 2012, 45). Dit kan gekoppeld worden aan het vijfde principe van Merskin (2005), iedereen die geïdentificeerd wordt met de groep van de vijand wordt gezien als vijand van de eigen groep.

Het geweld manifesteert zich in gevechten, steekpartijen en brandstichtingen. Hierdoor kunnen nieuwkomers worden gezien als vijand en een gevaar voor het land (Sharifi 2016). Door het positioneren van vluchtelingen als *common enemy* wordt de “wij” tegen “zij”

mentaliteit vergroot. Een aantal van de gradaties waarover Spillman en Spillman spreken in het artikel van Merskin (2005) zijn dan ook toepasbaar op de manier waarop een groot deel van de Zweedse bevolking tegen de komst van de vluchtelingen aankijkt. Zo zouden vluchtelingen ervoor zorgen dat de capaciteiten van de welvaartsstaat overschreden worden. Bovendien zou de komst van vluchtelingen slecht zijn voor de baanzekerheid van de Zweedse bevolking (Sharifi 2016).

In dit onderzoek hebben we gekeken naar de groeiende verdeeldheid die binnen de samenleving is ontstaan met de komst van vluchtelingen. Deze verdeeldheid is volgens ons het beste te benaderen door zowel onderzoek te doen bij voorstanders, als bij tegenstanders van vluchtelingen in Stockholm. Zoals in de inleiding besproken, heeft Rowin van Son onderzoek gedaan bij de voorstanders. Tijdens het veldwerk woonde hij met zeven studenten in een buitenwijk van Stockholm. Een van deze huisgenoten, Oliver, werd een belangrijke informant voor het onderzoek. Oliver is zelf een vluchtelingen uit Kazachstan en wist daarom veel te vertellen over de ontwikkelingen rondom het Zweedse migratiebeleid. Door zijn politieke engagement was hij van waarde in het vinden van informanten van linkse politieke partijen. Sara de Kort deed onderzoek onder de tegenstanders en woonde tijdens de periode in het veld in een gastgezin in een gemeente van Stockholm, Danderyd. Het verblijf in deze gemeente heeft een positief effect gehad op het vinden van informanten voor het onderzoek. Veel van de tegenstanders waren woonachtig in deze elite buurt, wat het maken van afspraken vergemakkelijkte.

In de volgende hoofdstukken wordt de theorie en context verbonden aan onze empirische data.

Hoofdstuk 3

Zweden door de ogen van voorstanders | Rowin van Son

Zoals beschreven in de context is het Zweedse migratiebeleid beïnvloed door historische en internationale factoren. Het striktere migratiebeleid dat in de laatste jaren is gevoerd is door voorstanders negatief ontvangen. Voorstanders stellen dat het migratiebeleid veranderd moet worden. Bovendien vindt men de opvang van vluchtelingen niet toereikend. Voorstanders sluiten zich dan ook aan bij organisaties en participeren in demonstraties om de situatie van vluchtelingen proberen te verbeteren. Dit hoofdstuk zal, op basis van empirische bevindingen uit gesprekken, interviews en participerende observatie, analyseren hoe voorstanders omgaan met de komst van vluchtelingen. Verder zal worden besproken hoe zij zich verhouden tot groepen die hun ideologie omtrent vluchtelingen niet delen. Allereerst zal worden ingegaan op de ervaring en definiëring van nationale identiteit door voorstanders. Hierna zal worden besproken hoe deze nationale identiteit door voorstanders wordt geuit en hoeveel waarde hieraan wordt gehecht in het dagelijks leven. Ten slotte zal de link gelegd worden met de ervaren polarisatie in de Zweedse samenleving door te kijken naar processen van *othering* en de classificatie van groepen als *common enemy*.

§3.1 “*There is nothing particularly Swedish*”⁹

“*You know, this [national identity] is so stupid. What is being Swedish? No one wants to go back to the 70’s when we didn’t even have lasagne.*”

Karin, 18 april 2017

De bovenstaande quote van Karin, lid van de Groene Partij en vrijwilliger van *Vi Står Inte Ut*¹⁰ (Wij Deportereren Niet), is kenmerkend voor de complexiteit van de nationale identiteit zoals ervaren door voorstanders. Uit gesprekken en interviews met informanten is gebleken dat er geen eenduidige definitie van nationale identiteit is. Wat het betekent om “Zweeds te zijn” is erg subjectief en context afhankelijk. Toch zijn er twee overkoepelende kwesties te onderscheiden die veel voorstanders naar boven halen in relatie tot de definitie en ervaring

⁹ Interview met Per-Åke; 5 april 2017

¹⁰ *Vi Står Inte Ut* is een *movement* die zich inzet voor de rechten, hulp en opvang van minderjarige vluchtelingen die zich in Zweden bevinden. De *movement* organiseert zich op Facebook en bestaat uit zowel vrijwilligers als professionals. Zie: <http://vistarinteut.org/>

van nationale identiteit.

§3.1.1 Nationalisme als staatsproject

De eerste kwestie gaat over de opkomst van nationale identiteit als veelgebruikt concept. Veel informanten stellen dat ze de “nieuwe” focus op nationale identiteit niet begrijpen. Zo stelt Annette dat de focus op nationale identiteit in Zweden pas in de laatste tien jaar is opgekomen. Deze opkomst van nationale identiteit wordt aan de ene kant als onderdeel gezien van de toenemende nationalistische ideologieën in Europa. Aan de andere kant wordt gewezen op de nationalisering van Zweden als een specifiek staatsproject.

“If you can’t offer substantial social reforms, you have to offer something else ... You have to offer another ideology ... When the politicians lack roots and lack substantial support, then they start with nationalism. In short-term this strengthens governments.”

Per-Åke, 5 april 2017

De opkomst van nationale identiteit wordt volgens Per-Åke, de leider van de *Rättvisepartiet Socialisterna*, dus gebruikt als een politiek middel om een achterban te werven. Onderdeel van dit project is dan ook de accentuering van “typisch” Zweedse tradities, normen en waarden en feestdagen, meer hierover in de volgende paragraaf. Toch identificeren veel voorstanders zich niet met deze typisch Zweedse tradities. Zo zegt Liisa nooit van Zweedse dans gehouden te hebben¹¹ en stelt Perla het volgende:

“These ‘traditions’ like Swedish clothes and dancing are not typical for Sweden at all, nobody I know would identify with this.”¹²

Deze onenigheid over de ervaring en definitie van eigenschappen die als typisch Zweeds worden gecategoriseerd is inleidend voor de tweede kwestie, zoals beschreven in de volgende subparagraaf.

§3.1.2 Nationale onenigheden

De tweede kwestie gaat dan ook over de subjectiviteit van eigenschappen die als onderdeel worden gezien van de nationale identiteit. Zo wordt de Zweedse nationale identiteit

¹¹ Gesprek met Liisa; 5 maart 2017

¹² Gesprek met Perla; 9 februari 2017

gedefinieerd door middel van brede concepten zoals openheid en actieve maatschappelijke participatie;

“For me being Swedish is being open, being here [at Refugees Welcome Stockholm].”

Kristina, 19 maart 2017

Er wordt door voorstanders niet per se gewezen op typisch Zweedse symbolen of tradities, zoals de Zweedse vlag. Veel voorstanders vinden het wel degelijk belangrijk om bepaalde nationale eigenschappen als taal, tradities, gewoonten, normen en waarden te beschermen en te bewaren. Dit moet echter niet ten koste gaan van nationale en culturele eigenschappen van andere groepen. Eigenschappen van andere etnische groepen moeten volgens voorstanders begrepen, gewaardeerd en wellicht geïntegreerd worden in “de Zweedse identiteit”. Lina, een van de projectleiders van Refugees Welcome Stockholm, stelt het volgende:

“... our main goal is to make newcomers feel welcome. To make sure that they get a chance.”¹³

Er is zeker wel verschil tussen de Zweedse bevolking en nieuwkomers, maar dit verschil wordt niet onderhouden. Men probeert deze grenzen tussen de groepen juist actief af te breken. In de omgang met vluchtelingen is daarom *mixing* en integratie van beide kanten erg belangrijk. Hier wordt tijdens de activiteiten die *Refugees Welcome Stockholm* organiseert dan ook veel aandacht aan besteed, meer hierover in de volgende paragraaf.

Ten slotte worden de percepties van een eenduidige Zweedse nationale identiteit actief tegengewerkt en afgebroken door voorstanders.

“There is nothing Swedish, the food is from abroad, the traditions are from abroad ... even the language is from abroad, just mixed a bit different ... It is not particularly Swedish.”

Per-Åke, 5 april 2017

Er is dus een discrepantie tussen wat als Zweeds wordt gedefinieerd en wat historisch gezien typisch Zweeds is. Dit heeft te maken met de herdefiniëring van de geschiedenis als een middel om verbondenheid te creëren, in de volgende paragraaf zal hier verder op in worden

¹³ Interview met Lina; 11 april 2017

gegaan. Het feit dat voorstanders bestaande percepties van een eenduidige nationale identiteit afbreken is kenmerkend voor hoe voorstanders zich identificeren met de natie. Men benadrukt dat Zweden niet uit een homogene groep bestaat met gedeelde tradities, maar dat tradities voortkomen uit pluriformiteit en externe invloeden¹⁴.

Samenvattend is er zeker ruimte voor een gedeelde identificatie met Zweden, maar deze identificatie sluit andere identificaties niet uit. Zo kan men zich identificeren als Zweed zonder nieuwkomers uit te sluiten. Dit is daarom erg goed te linken aan de sociaal constructivistische visie op identiteit zoals besproken in het theoretisch kader. Identiteit is een sociaal construct gelinkt aan sociale omgevingsfactoren. Men plaatst specifieke identificaties op de voorgrond afhankelijk van deze omgevingsfactoren (Demmers 2012, 20-22). Doordat voorstanders over het algemeen veel contact hebben of zoeken met vluchtelingen, staan zij ook open voor de taal, gewoonten, tradities, normen en waarden die worden geuit door vluchtelingen. Zij passen hun identificatie met Zweden hier dan ook op aan door de aandacht te leggen op inclusiviteit en tolerantie.

Zoals beschreven in de context is Zweden een land dat hevige politieke, sociale en economische veranderingen heeft ondergaan in de afgelopen decennia. Deze veranderingen worden doorgevoerd op de nationale identificatie. Hierdoor zijn er ook veel verschillende en uiteenlopende identificaties met het land. Hoewel de precieze definities subjectief zijn en erg uiteenlopen, zijn er toch een aantal overkoepelende thema's die terugkeren in de identificatie met Zweden. Zo vinden voorstanders tolerantie, openheid en gelijkheid tegenover nieuwkomers en andere groepen erg belangrijk.

§3.2 “Sweden wants to be like every other country”¹⁵

“The objective modernity of nations to the historian’s eye vs. their subjective antiquity in the eyes of nationalists.” (Anderson 2006, 5).

Bovenstaande quote duidt op een van de paradoxen die Anderson typerend vindt voor de natie. Hoewel de eerste naties vanaf de 18de eeuw opkwamen en dus geen rijke geschiedenis hebben, hebben burgers wel het idee dat de natie al heel oud is (Anderson 2006, 4). Deze

¹⁴ Uit interviews met Liisa, Annette en Per-Åke kwam naar voren dat verschillende groepen immigranten en externe factoren een grote invloed hebben gehad op de vorming van de nationale identiteit.

¹⁵ Gesprek met Oliver; 15 maart 2017

paradox is te verklaren door de herinterpretatie van historische gebeurtenissen en tradities als nationale kenmerken (Anderson 2006, 155-62, 187-206), zoals besproken in paragraaf 1.3.1.

In de vorige paragraaf is beschreven dat er vele identificaties met Zweden mogelijk zijn. Voorstanders geven aan dat tradities die worden ervaren als typisch Zweeds, helemaal niet zo Zweeds zijn. Zweden kan ook wel worden gezien als een mengelmoes van geïmporteerde tradities.¹⁶ Deze tradities werden echter op den duur als Zweedse tradities geherdefinieerd om zowel verbondenheid met de natie te creëren als sociale cohesie te promoten. Geschiedenis is dan ook erg belangrijk voor de uiting van nationale identificatie in het heden. Voorstanders vallen continu terug op de geschiedenis van Stockholm en Zweden om een punt te illustreren. Men benoemt verschillende, elkaar soms tegensprekende, historische gebeurtenissen in Zweden als oorzaken voor sociale en politieke polarisatie in het heden. Bovendien hebben deze historische gebeurtenissen een grote invloed op de hedendaags ervaren nationale identiteit. Zo spreken Liisa, Annette en Per-Åke bijvoorbeeld over het feit dat Zweden veel Finse vluchtelingen hebben opgenomen tijdens de Tweede Wereldoorlog en veel Joegoslavische vluchtelingen tijdens en na de Balkan-crisis. Dit open migratiebeleid van het verleden vergelijkt men met het migratiebeleid van vandaag. Voorstanders vragen zich af waarom deze openheid nu niet meer vanzelfsprekend is.

Verder praten veel informanten over de politieke situatie en hoe deze veranderd is in de afgelopen jaren. Zo ervaart men dat de politiek in Zweden (en Stockholm in mindere mate)¹⁷ sterk rechtser wordt. Bovendien vinden mijn informanten dat politieke partijen vroeger integerder waren maar nu minder vertrouwd kunnen worden. Veel politieke partijen, zoals de Gematigde Partij (*Moderata Samlingspartiet*) en de Groene Partij, zijn meerdere malen van standpunt veranderd en hebben hierdoor veel kiezers verloren. Ook spreekt een deel van mijn informanten veel over de socialistische wortels van Zweden en welke gevolgen de economisering en privatisering van de samenleving heeft gehad op de houding van de Zweedse bevolking. Volgens Oliver is Zweden omgevormd tot een land gefocust op de dienstensector, net als het overgrote deel van Europa.¹⁸ Hierdoor is het gat tussen de lagere klasse en middenklasse vergroot. Bovendien heeft de economisering gezorgd voor een minder tolerant beleid waarin vluchtelingen worden gezien als *overload*. Allemaal omdat “*Sweden*

¹⁶ Interviews en gesprekken met Perla, Oliver, Per-Åke, Liisa, Helen en Annette

¹⁷ Uit interviews en gesprekken is gebleken dat linkse politieke partijen veel voet aan de grond hebben in Stockholm in vergelijking met de rest van Zweden. Zo heeft de feministische partij (*Feministiskt Initiativ*) een prominente positie in het gemeentebestuur.

¹⁸ Gesprek met Oliver; 15 maart 2017

wants to be like every other European country,”¹⁹ aldus Oliver. Door de vergelijking met het verleden wordt zowel de “ideale nationale identiteit” als de hedendaagse nationale identiteit zichtbaar. De geschiedenis wordt als meetlat gebruikt voor acties in het heden, maar tegelijkertijd is dit historisch perspectief niet helemaal objectief. Het verleden wordt geïdealiseerd, men denkt vaak dat vroeger alles beter was. Dit komt overeen met de herinterpretatie van historische gebeurtenissen, zoals beschreven in het theoretisch kader. In de natiestaat worden, zoals eerder beschreven, verschillende gebeurtenissen en tradities herschreven en/of geïntegreerd in de nationale geschiedenis om de verbondenheid in en met de natie te onderstrepen (Anderson 2006, 155-62, 187-206). Lina en Annette beamen dit; men ziet een ideale versie van het verleden, terwijl er in werkelijkheid vroeger ook veel problemen in Zweden waren die worden genegeerd, zoals de schending van mensenrechten, onethische medische experimenten en racisme.²⁰

Verder wordt de nationale identiteit ook uitgedragen wanneer men praat over Zweedse feestdagen en tradities, zoals het *midsommarfest*. Aan de ene kant kan men deze feestdagen en tradities in groot detail beschrijven en veel voorstanders zijn dan ook zeker wel trots op deze feestdagen en tradities. Aan de andere kant identificeren zij zich niet altijd met deze Zweedse feestdagen en tradities. Zo stelt men dat veel traditionele feestdagen in de laatste jaren vervangen zijn door andere internationaal gevierde feestdagen. Een voorbeeld hiervan is de vervanging van *Easter Witch* (verkleed tijdens Pasen) door Halloween.²¹ Dit lijkt men over het algemeen niet heel erg te vinden omdat men niet per se een grote verbintenis voelde met deze feestdagen. Veel traditionele Zweedse feestdagen worden dan ook alleen nog gevierd door de oudere generatie. Uit mijn ervaringen is dan ook gebleken dat mensen uit Stockholm het meest trots zijn op *fika*. Dit is de (dagelijkse) traditie van het hebben van koffie en gebak met vrienden en familie (en soms met vreemden). Deze bezigheid is voor veel mensen sterk geïntegreerd in hun dagelijkse leven, goed te zien aan de grote hoeveelheid cafés en *konditori* (banketbakkerijen) in Stockholm. Ten slotte is het interessant om op te merken dat Zweden pas sinds 2004 een officiële nationale feestdag heeft, Sweden National Day. Deze feestdag wordt gekarakteriseerd door het zwaaien van de Zweedse vlag ter ere van koning Gustav I en de Zweedse constitutie (Swedish Institute 2017). Dit illustreert het eerder gemaakte punt over nationale identiteit in Zweden als een redelijk recent fenomeen. Bovendien doet de

¹⁹ Gesprek met Oliver; 15 maart 2017

²⁰ Interviews met Lina; 11 april 2017, Interviews met Annette; 20 maart 2017 en 12 april 2017. Zie <http://msja.anu.edu.au/vipeholm-dental-carries-studies-capacity-for-informed-consent.php>

²¹ Semi-gestructureerd interview met Kristina; 9 april 2017, Gesprek met Helen en Kristell; 9 april 2017

parlementaire invoering van deze feestdag denken aan de invoering van deze feestdag als onderdeel van het staatsproject om nationale verbondenheid te promoten.

Ook tijdens evenementen van *Refugees Welcome Stockholm* en tijdens demonstraties wordt de Zweedse nationale identiteit geuit. Zo wordt de focus continu gelegd op openheid, wederzijdse integratie en betrokkenheid. Het doel is om nieuwkomers te behandelen als medemensen die dezelfde rechten hebben als de Zweedse bevolking. Het grotendeel van de mensen die naar deze evenementen en demonstraties komen willen vluchtelingen graag verwelkomen en helpen. Dit ziet men als de normaalste zaak van de wereld. Hieruit blijkt dat de *rules of membership* (Fearon and Laitin 2000, 848) in Stockholm erg breed zijn. De voorwaarden om toegelaten te worden tot de “Zweedse sociale categorie” zijn niet zo strikt. Volgens voorstanders moet iedereen gelijke kansen krijgen in Zweden, dit kan alleen door de groep nieuwkomers te helpen en te leren kennen.

Verder zijn veel Zweden zichtbaar betrokken en/of geëmotioneerd tijdens demonstraties tegen de uitzetting van vluchtelingen. Tijdens een van de demonstraties tegen de uitzetting van minderjarige vluchtelingen, georganiseerd door *Nätverket Ingen Människa är Illegal*²² (Niemand is Illegaal), gebeurde het volgende:

Met honderden anderen stond ik op een groot plein. Verbonden door een rode draad waren we met een grote groep twee-aan-twee naar dit plein gelopen waar we samenkwamen met andere groepen. Midden op het plein lag een grote berg ijs, het had eerder deze week gesneeuwd. Verschillende mensen waren op deze berg geklommen om het podium beter te kunnen zien. Het podium voor de mensenmassa was het toneel voor verschillende activisten, vluchtelingen en muzikanten. Op een gegeven moment werd in het Zweeds een oproep gedaan tot het publiek. In reactie hierop kwam een vreemde vrouw uit het publiek naar mij toe en omhelsde mij. Ze vertaalde de oproep als: “In tough times we must be strong and show that we are united.” Hierna werd ik omhelsd door een andere vrouw. Ze had tranen in haar ogen.

Rowin van Son, 11 maart 2017, Medborgplatsen

Niet alleen ik werd omhelsd. In het hele publiek omhelsde men elkaar. Voor een korte periode van misschien vijf minuten liet het publiek zien “*united*” en betrokken te zijn.

Ten slotte wordt de nationale identiteit geuit in gesprekken wanneer wordt gepraat over Zweden in vergelijking met andere landen. De meeste voorstanders van vluchtelingen

²² *Nätverket Ingen Människa är Illegal* is een organisatie die zich inzet voor de ondersteuning van geweigerde asielzoekers. Zie: <https://www.ingenillegal.org/>

waarmee ik heb gepraat, zeggen in de vergelijking met andere landen dat zij trots zijn op Zweden. Toch stelt men dat de situatie in Zweden verslechterd is nadat het striktere migratiebeleid is doorgevoerd. Zo zegt Liisa, “*I was thinking it was a little bit better, more human and then the change [restrictive migration policy] came and now I see that Sweden is actually not at all better than any other country.*”²³ Wanneer voorstanders Zweden vergelijken met andere landen wordt men bewuster van typische Zweedse kenmerken en gedrag. Zo vindt men de Zweedse bevolking over het algemeen individualistischer en introverter dan in andere landen. Vooral in Stockholm leeft iedereen, volgens Kristina, in zijn eigen bubbel.²⁴ Bovendien stelt Annette dat men slecht is in “*smalltalk*”.²⁵ Door de vergelijking met andere landen, zoals Nederland, wordt men zich bewuster van typisch Zweedse eigenschappen waar men zelf niet meer van opkijkt.

Concluderend omvat de Zweedse natiestaat een verscheidenheid aan etniciteiten en naties (Eriksen 1991, 263). Zweden kan dus niet worden gedefinieerd volgens de traditionele definitie van een natiestaat waarbij één staat één natie/groep omvat. De realiteit is dat Zweden bestaat uit vele verschillende groepen die in het verleden hebben geleerd om samen te leven en dat nu weer proberen te doen door zich open te stellen naar nieuwkomers. Deze pluriformiteit en openheid is iets waar veel voorstanders veel mee bezig zijn en dit komt dan ook naar voren in de uiting van de Zweedse nationale identiteit. Voorstanders distantiëren zich hierdoor verder van de idealen die worden geuit door tegenstanders, waardoor het sociale en politieke gat tussen voorstanders en tegenstanders groter wordt. In de volgende paragraaf wordt hier verder op ingegaan in het kader van polarisatie in de Zweedse samenleving en de processen van *othering* die hierin actief zijn.

§3.3 “*I don’t understand how people can be so stupid*”²⁶

Zoals beargumenteerd door Eriksen wordt nationale identiteit altijd geconstrueerd en in stand gehouden in relatie tot *others* (Eriksen 2011, 110). De bovenstaande definities en uitingen van nationale identiteit staan niet op zichzelf, maar zijn geconstrueerd op basis van de concepties en ervaringen van de eigen groep in relatie tot andere groepen. Deze paragraaf bespreekt hoe

²³ Interview met Liisa; 16 maart 2017

²⁴ Gesprek met Kristina; 19 maart 2017

²⁵ Interview met Annette; 12 april 2017

²⁶ Interview met Karin; 18 april 2017

voorstanders de ander definiëren en categoriseren aan de hand van processen van *othering* en hoe dit tot uiting komt.

Processen van *othering* worden vooral geuit in de sociale en politieke polarisatie die men ervaart in Zweden. Zo wordt er een grote kloof ervaren tussen links en rechts in het politieke spectrum. Een kloof die steeds maar groter wordt doordat centrumpartijen steeds rechtser worden terwijl er ook meer extreemlinkse partijen opkomen, zoals verschillende feministische en socialistische partijen.²⁷ Politieke polarisatie leidt tot sociale polarisatie en andersom versterkt sociale polarisatie ook de politieke polarisatie. Per-Åke illustreert de politieke en sociale polarisatie in Zweden als volgt:

*“Parties have become more right to get votes, but also because of the pressure ... The pressure of the European Union has been very high to adapt, to follow the pattern of other European countries. And also, the people with money didn’t want to pay for it ... Even if we know that society could benefit from it [in the long-term] ... Still in September and November [2016] more than 60 percent of the population said that they want to take more refugees ... so it wasn’t the opinion pushing the government. It was the government creating the opinion.”*²⁸

Othering wordt duidelijk in de processen die door voorstanders worden gebruikt om zich te onderscheiden van mensen met andere politieke ideologieën. Zo classificeren veel informanten de extreemrechtse bevolking, vooral aanhangers van de Zweden Democraten, als nazi’s en fascisten. Zo stelt Perla, *“basically they are just nazi’s, that’s actually what they are.”*²⁹ Anderen hebben een genuanceerdere mening over de extreemrechtse bevolking, maar houden toch het liefst afstand van vermeende leden van deze groep. Karin beargumenteert: *“I would definitely not say the voters are like that [fascists], never ... but definitely the top figures are like that. And there are a lot of weirdos and racists.”*³⁰ Deze extreme groep wordt door voorstanders ervaren als zo ver van hen afstaand, dat zij zich hier nooit mee zouden kunnen identificeren. Deze groep krijgt dan ook de labels van nazi’s, fascisten of zelfs monsters toegewezen. Zo wordt door *naming* bepaalde eigenschappen aan de groep toegeschreven die het makkelijker maakt deze groep te categoriseren, waarna het makkelijker wordt om deze

²⁷ Zoals aangeven in gesprekken en interviews met Perla, Liisa, Annette, Per-Åke.

²⁸ Interview met Per-Åke; 5 april 2017

²⁹ Gesprek met Perla; 12 februari 2017

³⁰ Interview met Karin; 18 april 2017

groep te beschouwen als de “*other*” (Seyranian 2014, 470; Bhatia 2005, 10-13). Als gevolg van deze processen van *naming* wordt de ervaren afstand tussen de ideeën geuit door deze extreemrechtse groep en de ideeën die worden geuit door voorstanders vergroot. De eerstgenoemde groep zou daarom niet uit “normale mensen” kunnen bestaan, maar worden geclassificeerd als inhumain. Door deze dehumanisering en stereotypering, door *naming* en *framing*, gericht op leden van de extreemrechtse groep wordt het gat tussen de twee bovengenoemde groepen actief vergroot (Demmers 2012, 46). De *out-group* bestaande uit tegenstanders, wordt letterlijk als significant anders ervaren dan de *in-group* bestaande uit voorstanders. Deze ervaren verschillen met de andere groep is kenmerkend voor polarisatie. De ideologie van de ene groep staat recht tegenover de andere groep.

Volgens Annette zouden tegenstanders in het algemeen te veel waarde hechten aan het individualisme en de economische vooruitgang van Zweden. Voor veel informanten is vooral dit economische wereldbeeld vaak nietszeggend en minder belangrijk dan de focus op humanitaire debatten, zoals het vluchtelingendebat. Men kan dit economische wereldbeeld vaak wel begrijpen, maar niet waarderen. Annette illustreert dit:

*“... I can understand why you want to defend your own way of life and that you see other ways of living as kind of a threat ... I don't like people who are so stupid to vote for Swedish Democrats, but I have to accept it ... Swedish Democrats are saying that all the money used for refugees will be spent on the older people ... and schools ... Swedish Democrats provide a [clear] way to divide the money in the country so that's why you would maybe vote Swedish Democrats.”*³¹

Veel informanten stellen dan ook dat ze denken dat tegenstanders slechts bang zijn voor vluchtelingen en nieuwkomers en zich hierdoor tegen deze groepen afzetten. Om Annette nogmaals te quoten:

“I think that many Swedes feel uncomfortable when they see that so many people around them speak another language ... [Swedish people] don't understand and feel outside. They look different and people are not used to it, they behave in a different way, they are laughing very loud ... They feel uncomfortable and because of that you can say no its enough with the immigrants ... I think that there are a lot of reasons to think they [refugees] get too much and

³¹ Interview met Annette; 20 maart 2017

*I [Swedish people] get too little.*³²

Verder zeggen Lina en Liisa dat deze angst makkelijk verminderd zou kunnen worden door contact met vluchtelingen en wederzijdse integratie.³³ Ook tegenover deze groep tegenstanders speelt stereotypering een grote rol. Er wordt een beeld geschetst dat tegenstanders alleen maar om geld en tradities geven. Deze door geld geleide ideologie wordt dus als onbelangrijk en minderwaardig gezien aan de “humanitaire ideologie” van veel voorstanders. Zo zetten voorstanders zich actief af tegen tegenstanders. Tegenstanders zouden bijvoorbeeld hypocriet zijn. Hun eigen focus op individualiteit wordt niet geprojecteerd op vluchtelingen. Zo stelt Helen dat vluchtelingen niet dezelfde kansen krijgen, op de vingers worden gekeken en zich per se moeten aanpassen.³⁴ Ook worden tegenstanders geclassificeerd als dom of kortzichtig. Zo zegt Karin, “*I don’t understand how people can be so stupid to vote for them [Swedish Democrats].*”³⁵ De werkelijkheid is natuurlijk genuanceerder, dit wordt dan ook wel opgemerkt door voorstanders. Mijn informanten realiseren zich wel dat niet alle tegenstanders dom kunnen zijn, maar noemen opvoeding en omgevingsfactoren als belangrijke verklaringen voor de ontwikkeling en instandhouding van de bovenstaande ideologie. Toch blijft men, door *naming* en *framing*, stereotypes gebruiken om tegenstanders te omschrijven. Door deze stereotyperingen wordt zowel de *in-group* als de *out-group* gedefinieerd en worden de grenzen tussen deze groepen continu benadrukt en beschermd. Zo worden de ervaren verschillen tussen voorstanders en tegenstanders onderhouden en gereproduceerd. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op *common enemy* als een onderdeel van processen van *othering*. Er zal specifiek worden ingegaan op partijen en fenomenen die door voorstanders worden gecategoriseerd als vijandig.

§3.4 “*I feel uncomfortable around Swedish Democrats*”³⁶

Verschillende groepen worden door mijn informanten gezien als een *common enemy*. Deze groepen zijn zowel virtueel als reëel. Zo wordt groepen die *fake news* verspreiden als vijanden gezien. Deze groepen zijn echter moeilijk te duiden omdat ze zich vooral uiten op sociale media. Zo is het moeilijk om leden van de groepen te onderscheiden. Verder worden de

³² Interview met Annette; 20 maart 2017

³³ Interview met Lina; 11 april 2017, Interview met Liisa; 16 maart 2017

³⁴ Gesprek met Helen; 9 april 2017

³⁵ Interview met Karin; 18 april 2017

³⁶ Interview met Annette; 20 maart 2017

Zweedse regering, verschillende rechtse politieke partijen, extreemrechtse groepen en het kapitalistische systeem als vijanden gezien. Veel informanten hebben persoonlijke en erg specifieke vijanden.

§3.4.1 Kapitalisme

Zo ziet Per-Åke het kapitalisme als vijand:

“Socialism should be the most economically and democratically developed society ever ... There are ideas that are prevented from being implemented into reality [because of capitalism] ... Capitalism is also extremely wasteful and not planning for society as a whole. I mean, every company is just promoting themselves, they are not promoting society.”³⁷

Volgens hem zou er, wanneer er wordt overgestapt op het socialisme als regeringsvorm, geen “vluchtelingenprobleem” zijn, zou Zweden een hogere economische groei hebben en een lagere werkloosheid. Eveneens zou er minder racisme voorkomen. Dit is natuurlijk een geïdealiseerde politieke visie, maar kan wel grotendeels verbonden worden aan de zes principes van Spillman en Spillman (Merskin, 2005). Zo zou het kapitalistische systeem de oorzaak zijn van de grootste problemen in de samenleving en biedt het socialisme alle oplossingen. Bovendien zou het kapitalistische systeem de bevolking hersenspoelen met incorrecte of overdreven informatie, aldus Per-Åke.³⁸ Verder worden de uitvoerende leden en leiders van het kapitalistische systeem door Per-Åke en Oliver beschreven als leugenaars en boeven die de bevolking intimideren en bang maken.³⁹ Ten slotte zouden ideeën uit het socialisme en het kapitalisme totaal onverenigbaar zijn. Per-Åke stelt dan ook niet te willen samenwerken met andere politieke partijen die het kapitalisme steunen of verspreiden.⁴⁰

§3.4.2 Fake news

Verder worden groepen die *fake news* verspreiden als grote vijand gezien. Liisa stelt dat *fake news* de reputatie van voorstanders van vluchtelingen en vluchtelingen zelf ernstig schaden.⁴¹ Net als het kapitalistische systeem zou *fake news* de bevolking hersenspoelen en daardoor zouden nu zoveel mensen tegen vluchtelingen zijn in Zweden. Zoals eerder gezegd, wordt

³⁷ Interview met Per-Åke; 5 april 2017

³⁸ Interview met Per-Åke; 5 april 2017

³⁹ Interview met Per-Åke; 5 april 2017, Verschillende gesprekken met Oliver

⁴⁰ Interview met Per-Åke; 5 april 2017

⁴¹ Interview met Liisa; 16 maart 2017

voorspeld dat bijna een kwart van de Zweedse bevolking stemt op de Zweden Democraten in de aankomende verkiezingen van 2018. Om de verspreiding van *fake news* omtrent vluchtelingen en online haat jegens vluchtelingen tegen te gaan, is er binnen *Vi Står Inte Ut* een groep opgericht. Deze online-groep reageert overdreven positief op berichten over vluchtelingen op Facebook. Dit werkt volgens Liisa erg goed, omdat tegenstanders van vluchtelingen niet zo goed weten hoe ze hier mee om moeten gaan.

Ook worden door *Farr*⁴² en door de *Rättvisepartiet Socialisterna* regelmatig magazines uitgebracht waarin men maatschappelijke kwesties en publieke evenementen uitlegt, weerlegt en bediscussieert. De onderwerpen variëren van uitspraken van (inter)nationale politici tot ontwikkelingen in het migratiebeleid, etc. Dit gebeurt om mensen te informeren en om mensen te activeren om rechtse media tegen te gaan.

§3.4.3 Zweden Democraten

Ten slotte worden de Zweden Democraten als misschien wel de grootste vijand gezien door veel voorstanders. Zo stellen veel informanten letterlijk dat deze groep door hen wordt gezien als de vijand. Deze partij zou voor een groot deel uit nazi's en fascisten bestaan en men stelt nooit bevriend te kunnen worden met leden van deze groep. Het zou zelfs invloed kunnen hebben op bestaande vriendschappen als vrienden op de Zweden Democraten zouden stemmen, zo zegt Annette:

*“I feel uncomfortable around people that vote for Swedish Democrats ... if I found out that one of my friends were voting Swedish Democrats they might still be my friend, but I wouldn't like to see them so often.”*⁴³

Dit is goed te linken aan de theorie van Spillman en Spillman (Merskin, 2005). Zo komt het derde principe van de theorie van Spillman en Spillman erg sterk naar boven. Zweden Democraten wordt letterlijk gezien als het kwaad. De ideologie van de Zweden Democraten staat recht tegenover de ideologie van bijna alle voorstanders die ik gesproken heb. Zoals besproken in de paragraaf 3.3, kan men de normen en waarden die worden geuit door Zweden Democraten niet waarderen en accepteren. Deze normen en waarden zouden niet alleen schadelijk zijn voor het waardesysteem van de *in-group*, maar voor Zweden in het algemeen.

⁴² *Farr* is een overkoepelende organisatie voor individuen en groepen die opkomen voor de rechten voor asielzoekers. Zie: <http://farr.se/sv/om-farr/information-om-farr>

⁴³ Interview met Annette; 20 maart 2017

Ook het vijfde principe van de bovengenoemde theorie komt op de voorgrond. Zweden Democraten wordt gezien als de vijand en alle mensen die tot deze partij behoren of op deze partij stemmen staan recht tegenover voorstanders van vluchtelingen, er is geen discussie mogelijk. De stereotypering en de-individualisatie, door *naming* en *framing*, van leden van deze partij als nazi's en fascistten maakt deze categorisatie als *common enemy* makkelijker (Merskin 2005, 374-75).

Hoofdstuk 4

Zweden door de ogen van tegenstanders | Sara de Kort

“We took in a lot of immigrants and other countries did not. Now it is very hard for people to see that this might not have been the best idea. People have tried for the longest time to convince themselves and everyone around them that this is great, that this is a benefit, this will enrich us. But now people become aware that there are lots of problems; you saw that last Friday with the terrorist attack.”

Pelle, 12 april 2017

Deze quote van Pelle, werkzaam in het parlement voor de Zweden Democraten, geeft de huidige situatie binnen de Zweedse samenleving weer. Het Zweedse migratiebeleid is lange tijd gekenmerkt door tolerantie en openhartigheid ten aanzien van nieuwkomers. Hierbij staat de gelijkheid tussen verschillende groepen binnen de samenleving hoog in het vaandel. Echter, niet alle inwoners van Stockholm positioneren zich achter dit migratiebeleid. Steeds meer Zweden plaatsen kanttekeningen bij de open houding en beginnen zich hierover uit te spreken. Zoals Eriksen (1997) naar voren brengt, is nationalisme een ideologie die stelt dat politieke grenzen samen dienen te vallen met culturele grenzen. Met de komst van grote stromen vluchtelingen naar Zweden zijn deze grenzen verschoven. Dit heeft ervoor gezorgd dat de samenleving verdeeld is geraakt.

In mijn veldwerkperiode heb ik gesproken met inwoners van Stockholm die bezorgd, gefrustreerd en boos zijn over de huidige situatie in Stockholm rondom de komst van vluchtelingen. In dit hoofdstuk komt naar voren hoe deze mensen zich als Zweed identificeren, hoe deze identiteit wordt uitgedragen en hoe dit terug te zien is in de polarisatie van de samenleving.

§4.1 Zweden: een fantastisch land!

“I think it’s great, it’s fantastic, I think Sweden is a wonderful country!”

Marcin, 9 februari 2017

Marcin spreekt over Zweden als zijnde een “fantastisch land”, hierbij doelt hij vooral op de goede sociale voorzieningen en infrastructuur. Ook Carl, gemeenteraadslid van de Zweden

Democraten in de gemeente Danderyd, gebruikt het woord “*fantastic*” in zijn omschrijving van Zweden: “*O yes! Fantastic! I would say that it [Sweden] has been a modern country, it has been a liberal country, free and open.*” Direct na deze zin komt het volgende: “*But we have ruined that in just ten years.*”⁴⁴ Ook Lotte geeft direct een nuance aan wanneer ze spreekt over Zweden als een “*wonderful country*”: “*I think that Sweden is a wonderful country but nobody is perfect, we have to keep an open dialogue and we have to be continuously making sure our democracy stays a democracy; for everyone.*”⁴⁵ Over het algemeen wordt er zeer positief over Zweden gesproken, maar wanneer het in de context van het vluchtelingendebat wordt geplaatst, worden hier felle kanttekeningen bij gezet.

“This country is not what it used to be. It is so different. We did not have three hundred Moroccan street kids downtown Stockholm ten years ago. But we have that today. And I don’t know if you will walk through the city of Stockholm at night alone. I don’t think so. But ten years ago you could do that, in a mini skirt, no problem. So to me, my country is rapidly changing to something I don’t want to have and I want to talk about it without being called a racist.”

Carl, 12 maart 2017

Door de komst van vluchtelingen naar Zweden is het land niet meer wat het geweest is, aldus Carl. Mijn informanten beamen dit door te stellen dat de criminaliteitscijfers stijgen en spreken hun angsten uit voor het verdwijnen van de Zweedse cultuur. De angst dat de Zweedse normen en waarden zullen veranderen, komt voort uit de onzekerheid die er door de komst van vluchtelingen wordt gecreëerd over nationale identiteit en burgerschap. Doordat de politieke grenzen niet meer samenvallen met de culturele grenzen ontstaat er onzekerheid over de nationale zuiverheid van Zweden (Appadurai 2006, 84). Hierin komt naar voren dat identiteit een sociaal construct is dat wordt gevormd en beïnvloed door de sociale omgeving (Demmers 2012, 20-22). Door de angst die de komst van de nieuwkomers met zich meebrengt, wordt de waarde van de Zweedse cultuur steeds meer op de voorgrond geplaatst door mijn informanten.

§4.1.1 De Zweedse waarden en normen

Wanneer ik bij mijn informanten probeer te duiden wat het voor hen betekent om Zweeds te

⁴⁴ Interview met Carl; 12 maart 2017

⁴⁵ Interview met Lotte; 9 maart 2017

zijn, komen ze allemaal uit bij de specifieke normen en waarden die de Zweedse cultuur vormen. Het eerste dat vaak genoemd wordt is de gelijkheid, die gekoppeld wordt aan de sterke feministische beweging. Dit gebeurt om aan te geven hoe hoog deze waarde in het vaandel staat. De gelijkheid zou aangetast en bedreigd worden door de islamitische cultuur waarin er anders naar vrouwen wordt gekeken en zij anders behandeld worden. De overkoepelende nationalistische ideologieën botsen hier met de etnische ideologieën. Waar nationalistische ideologieën culturele gelijkheid en grootschalige integratie in de natie promoot, worden bij ethische ideologieën juist de categorische verschillen tussen sociale groepen op de voorgrond geplaatst (Eriksen 1992, 264). Deze etnische ideologieën van nieuwkomers vormen voor veel tegenstanders een bedreiging voor de nationale culturele gelijkheid binnen Zweden. Dit gaat gepaard met gevoelens van angst en frustratie, waar in paragraaf 4.2 dieper op ingegaan zal worden.

Wanneer ik vraag naar culturele tradities en feestdagen, wordt er kort aan me uitgelegd hoe deze vorm worden gegeven. Maar al snel komt naar voren dat het in Zweden vooral draait om de culturele waarden en normen: *“It is not about the way we celebrate Christmas or Midsummer. But those traditions become like symbols for the more deeper value debate.”*⁴⁶ Juist het wegcijferen van de eigen culturele tradities wordt door onder andere Pia als een van de problemen gezien: *“It is political correct to say [that these traditions are irrelevant] and it is against believing and saying because they [the newcomers] did not built this country.”*⁴⁷

Wanneer je laat zien trots te zijn op je land krijg je al snel het label racist. Ook Carl, die openlijk uitkomt voor zijn mening, stelt dat een deel van de problemen in Zweden juist zijn veroorzaakt door het negeren van de geschiedenis en het wegstoppen van de culturele waarden en normen.

“We had a history of Vikings: ‘o Vikings, they just plundered and raped.’ But that is not true, it is part of our history, we should be proud of all this. But you cannot be.”

Carl, 12 maart 2017

De politieke correctheid en het zien van de Zweedse cultuur als ondergeschikt lijkt de overhand te nemen. Daarnaast speelt het openhartig willen zijn en het vermijden van moeilijke discussies ook een grote rol. Dit terwijl mijn informanten juist aangeven terug te

⁴⁶ Interview met Pelle; 12 april 2017

⁴⁷ Interview met Pia; 3 april 2017

willen naar het vooropstellen van de Zweedse normen en waarden. De “etnische” Zweden zijn op de achtergrond gezet door de eigen open- en solidaire houding. Deze houding is een groot deel van de nationale identiteit. Mensen willen hier zo graag aan voldoen en zijn daarmee bang, een afwijkende mening te hebben en een racist genoemd te worden. In de volgende paragraaf zal uiteengezet worden hoe nationale identiteit van de tegenstanders tot uiting komt. Verder komt er naar voren waar de angst voor het label racist vandaan komt.

§4.2 De angst voor het label racist: uitdraging van de nationale identiteit

“People nowadays see that Swedish culture, I mean the values we have, are dependent on the cohesion culture. I mean, you cannot really say that values and culture are two different things, they are interconnected. You get your values from your culture. Some parts are from religion, others from history which are all parts of your culture. And that is the glue that keeps society together.”

Pelle, 12 april 2017

Zoals ook in de vorige paragraaf naar voren is gekomen, kan gelijkheid binnen de samenleving gezien worden als een van de belangrijkste waarden die de nationale identiteit van de Zweden kenmerkt. De nationale identiteit komt tot uiting in het debat rondom het streven naar deze gelijkheid. In het debat over gelijkheid speelt geschiedenis en de angst om als racist bestempeld te worden, een grote rol. Zo geeft Pelle in het vervolg op de quote hierboven aan, dat er ook een keerzijde zit aan de waarde die aan deze gelijkheid wordt gehecht. Hij stelt dat het streven naar gelijkheid tussen verschillende groepen binnen de samenleving uit de hand is gelopen. Waar het debat begon met het waarborgen van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, is het met de jaren de focus verloren. Zo wordt er gefocust op details zoals bijvoorbeeld het veranderen van de term “brandweerman” naar “brandweerpersoon”. Het genderneutraal maken van de term zorgt voor de rechtvaardiging van de Zweedse ideologie “gelijkheid” (Bhatia 2005). Door deze nieuwe term komen de culturele waarden naar voren, maar verdwijnt het proces waarin de term tot stand is gekomen naar de achtergrond (Bhatia 2005). Het Zweedse debat over gelijkheid dreigt hierdoor haar focus te verliezen. Zo zou er volgens mijn informanten meer aandacht besteed moeten worden aan de stijgende criminaliteit in de buitenwijken dan te focussen op dit soort details.⁴⁸

⁴⁸ Zowel Lotte, Marcin, Pelle, Pia, Carl en Hilda noemen dat het aantal groepsverkrachting de laatste jaren is

§4.2.1 De rol van Zweden tijdens de Tweede Wereldoorlog

De sterke drang naar het vooropstellen van gelijkheid binnen de samenleving komt volgens een aantal van mijn informanten voort uit de rol van Zweden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Pelle legt het verband met de Tweede Wereldoorlog uit aan de hand van twee oorzaken. Ten eerste komt het door het willen compenseren van het slechte geweten: *“A lot of Swedish people think that we helped Germany during the war. We gave a lot of help to the alliance as well but still we let German groups in and supply iron to the Germans.”*⁴⁹ De tweede reden die Pelle geeft is dat Zweden door haar officieel neutrale positie snel groeide na de oorlog. Terwijl Europa in puin lag groeide Zweden uit tot een humanitaire *super-power* met een sterk sociaal stelsel en onderwijs, aldus Pelle. In de jaren die volgden, heeft Zweden haar “schuldgevoel” verpakt in het streven naar gelijkheid als uiting van de nationale identiteit (Powell, Branscombe en Schmitt 2005, 510). Ook Eriksen (1997) brengt naar voren dat de nationale identiteit haar wortels heeft in de nationale historie. De geschiedenis van een natie legitimeert de nationale identiteit (Anderson 2006, 155-62). Doordat de nationale historie symbolisch wordt gelinkt aan individuele herinneringen, ontstaat er een sterke verbondenheid met de natie (Eriksen 1997, 107-9). Deze herinneringen vormen de basis voor de nationale eigenschappen van de nationale identiteit (Eriksen 1997, 107-9). In de context van Zweden, het streven naar gelijkheid. Echter, deze gelijkheidsnorm uit zich bij veel tegenstanders in angst. Wanneer burgers afwijken van de norm en verschillen aanwijzen tussen groepen in de samenleving, worden ze al snel als racist of nazi afgeschilderd⁵⁰ (Powell, Branscombe en Schmitt 2005, 510).

De combinatie van geschiedenis, de waarde aan gelijkheid en de angst om als een racist bestempeld te worden brengt een complexe situatie met zich mee. Door de jaren heen hebben Zweedse politici en de media een beeld geschetst waarin de Zweedse cultuur als ondergeschikt wordt neergezet.

*“Our last prime-minister actually said that the only thing inherently Swedish, is barbarity. Everything else we have has come from abroad ... there is a constant assault of the Swedish tradition, the Swedish identity. They claim that identity doesn't matter.”*⁵¹

toegenomen.

⁴⁹ Interview met Pelle; 12 april 2017

⁵⁰ Al mijn informanten geven aan voorzichtig te zijn in hun uitspraken door de angst voor deze labels. Carl, Pelle en Hugo geven aan vrienden en kennissen niet meer te spreken sinds ze zich uit zijn gaan spreken over hun opvattingen.

⁵¹ Quote Interview met Pelle; 12 april 2017, komt terug in interview met Pia; 3 april 2017

Ook Hilda legt uit dat de media, die door de *left wing* gedomineerd worden, stellen dat de Zweedse cultuur niet bestaat: *“The left wing says that we don’t have a culture, that we are an immigrant culture. When you welcome people, you are a good Swede.”*⁵²

4.2.2 De Zweedse vlag

De complexiteit rondom de uiting van de nationale identiteit komt ook terug in nationale symbolen zoals de Zweedse vlag. Overall waar je in Stockholm loopt is het blauw en geel van de Zweedse vlag wel ergens te zien. De vlag lijkt op deze manier in conflict te staan met het beeld dat de media schetst. Namelijk, het niet trots mogen zijn op Zweden. Pelle spreekt zijn gedachten over deze complexiteit uit: *“It is very complex, Sweden is like one of the most flag waving countries in the world. ... but at the same time it is kind of a taboo, it is hard to put your finger on it.”*⁵³ De politiek en de linkse media zouden het beeld schetsen dat nationale symbolen zoals de Zweedse vlag, geen waarde hebben. Maar wanneer je door Stockholm loopt, lijkt het beeld dat de politiek en de media schetsen te contrasteren met wat er leeft bij de inwoners.⁵⁴

4.2.3 De Zweedse taal

Een ander symbool waarin de nationale identiteit tot uiting komt is taal. Op het eerste gezicht lijkt er weinig waarde gehecht te worden aan de Zweedse taal. Hugo⁵⁵ vertelde me, dat het onderwijs in Zweden er al vanaf jongs af aan op is gericht Engels aan te bieden op scholen. Dit zou de economische positie van Zweden in de wereld verbeteren. Maar wanneer de Zweedse taal in de context van het vluchtelingendebat geplaatst wordt, komt de waarde die aan de taal wordt gehecht naar boven:

*“We have people that lived here for ten, fifteen years and they still don’t speak Swedish. ... You cannot stay home, have money from welfare and do not speak Swedish. You need to be able to adopt the Swedish language and the Swedish culture.”*⁵⁶

⁵² Interview met Hilda 3; april 2017

⁵³ Interview met Pelle; 12 april 2017

⁵⁴ Interview met Pelle; 12 april 2017

⁵⁵ Interview met Hugo; 23 maart 2017

⁵⁶ Interview met Pia; 3 april 2017

Pia geeft hier aan dat de Zweedse taal duidelijk een uiting is van de nationale identiteit en daarmee een aspect van de Zweedse cultuur die gewaarborgd moet worden.

Ook Pelle vindt dat er vast moet worden gehouden aan dit soort aspecten van de Zweedse cultuur en komt met een mogelijke oplossing voor de huidige situatie in Zweden. Hij brengt naar voren dat Zweden weer trots moeten zijn op hun culturele normen en waarden. Hoe minder mensen weten over de Zweedse geschiedenis en de totstandkoming van deze Zweedse normen en waarden, hoe meer ze denken dat deze niet relevant en van waarde zijn.

In de volgende paragraaf zal ingegaan worden op hoe de samenleving verdeeld is geraakt aan de hand van processen van *othering*. Er komt naar voren welke stereotyperingen en labels hierin de overhand hebben gekregen.

§4.3 Naïeve burger versus racist; *othering* binnen de Zweedse samenleving

“... we are threatened because we are not allowed to have our heritage. And unfortunately, what happened is that we are not only divided in Swedish people and the newcomers. We are divided with a country in two. The ones that are for and the ones that are against.”

Carl, 12 maart 2017

Carl spreekt hier over de verdeeldheid die binnen de samenleving is ontstaan. Zoals in de vorige paragraaf naar voren is gekomen roept de komst van de grote stroom vluchtelingen verschillende emoties op bij de Zweedse bevolking. Emoties van angst, frustratie en woede markeren de grenzen tussen de voor- en tegenstanders (Yuval-Davis 2006, 202). Door het versterken van de grenzen tussen de *in-* en *out-group* worden de verschillen tussen deze groepen uitvergroot waardoor er een sterk “wij” versus “zij” gevoel binnen de Zweedse samenleving ontstaat (Demmers 2012, 46).

§4.3.1 De racist

Tegen het eind van mijn veldwerkperiode spreek ik met Hilda. Als journalist heeft ze een aantal jaar terug voor een linkse krant gewerkt. Hiermee is ze gestopt, doordat de Zweedse bevolking door de jaren heen steeds meer “gebrainwashed” is geraakt. Mijn informanten geven aan de nationale media niet meer te vertrouwen. Het beeld dat de media schetsen over onder andere het migratievraagstuk, lijkt niet overeen te komen met hoe inwoners van Stockholm de gevolgen hiervan ervaren in het dagelijks leven. Zo brengt Lotte naar voren dat de stijgende criminaliteitscijfers grotendeels verzwegen of genuanceerd worden, waardoor de

komst van vluchtelingen naar Zweden voornamelijk geframed wordt als iets voordeligs voor de Zweedse samenleving.⁵⁷ Doordat de linkse media de vluchtelingenstroom naar Zweden op deze manier framen, zorgen ze ervoor dat de bevolking achter de beleidsvoering blijft staan (Bhatina 2005, 6-12). Het Zweedse mediaklimaat kan dan ook worden gezien als een *common enemy* voor tegenstanders. Welke actoren nog meer als *common enemy* worden gezien zal besproken worden in de volgende paragraaf.

Als gevolg van het wantrouwen van de media in Zweden groeien de alternatieve nieuwsbronnen. Veel van mijn informanten geven aan de groei van social media als een verademing te zien. Toch lossen de groeiende alternatieve media, zoals Facebook, het probleem, waar ook ik de afgelopen maanden op gestuit ben, niet op.⁵⁸ Doordat de angst voor het label racist op de voorgrond treed heb ik een moeilijkheid ervaren in het vinden van informanten die zich over dit onderwerp uit wilde spreken. Door de groeiende sociale media wordt er meer ruimte gecreëerd om je uit te spreken over je zorgen. Echter, deze groei zorgt er nog niet voor dat het uitspreken zelf geaccepteerd wordt: *“You are not allowed to say this.”*⁵⁹ *People are afraid that they will be called a racist, so you don’t tell anyone.”*⁶⁰ Ook tijdens mijn gesprek met Carl, gemeenteraadslid voor de Zweden Democraten in Danderyd, komt de angst voor het label racist terug.

Er wordt op de houten deur geklopt. Een dame van rond de zestig verschijnt in de deuropening. De vrouw verontschuldigt zich voor het storen in het Engels en gaat vervolgens in het Zweeds verder. Na een kort gesprek tussen de dame in de deuropening en de man met wie ik aan een grote ovale tafel zit, opent de dame de deur wat verder. Een man en een vrouw met een baby op haar arm stappen de kamer binnen. Ik richt me tot de man naast me aan de grote tafel en ga door met waar we gebleven waren. Hij negeert mijn poging het gesprek voort te zetten bij waar we gebleven waren en kijkt naar de muur recht achter mij. Hij vertelt wie de personen zijn die op de portretten aan de muur zijn afgebeeld en geeft zijn mening over de kamer. Na een tijd zegt de dame ons gedag en verlaat de ruimte, gevolgd door de man en de vrouw met de baby op haar arm. De man naast me kijkt kort naar de gesloten deur, buigt zich over de tafel mijn kant op en fluistert: “If they only knew which political

⁵⁷ Interview met Lotte; 9 maart 2017

⁵⁸ Participerende observatie gedurende de veldwerkperiode.

⁵⁹ Hilda refereert hier aan de waarde die ze hecht aan de Zweedse geschiedenis, waarden en normen en de angst dat de Zweedse gebruiken en tradities zullen veranderen door de integratie van vluchtelingen in de samenleving; 3 april 2017

⁶⁰ Interview met Hilda; 3 april 2017

party I support, they would never even consider marrying here. Nonetheless, the woman who guides them is always so friendly, that I assume that she votes for us.”⁶¹

Ondanks dat Carl openlijk uitkomt voor zijn opvattingen en ideeën en actief lid is van de Zweden Democraten, is hij er zich van bewust van wat zijn positie kan doen en ervaart hij de gevolgen daarvan in zijn sociale leven. Lotte ervaart hetzelfde en stelt het volgende: *“You’re a monster if you say anything negative about immigrants. Who wants to be a monster, I don’t want to be a monster.”*⁶²

Jaar in jaar uit is in Zweden het beeld geschetst dat de komst van migranten iets moois, iets goeds was. Wanneer deze “nationale” opvatting bekritiseerd werd, kreeg je al snel het label racist. Het ontstaan van het label racist kan verklaard worden aan de hand van processen van *othering* vanuit het perspectief van de voorstanders. Door te stellen wat de eigen groep niet is, worden er bepaalde stereotyperingen verbonden aan de tegenstanders waardoor zij als racist worden neergezet (Eriksen 2010, 29; Demmers 2012, 46).

§4.3.2 De naïeve burger

Het zijn niet alleen de tegenstanders die labels toegeschreven krijgen. Ook vindt er *othering* plaats in de richting van de voorstanders. Zij worden voornamelijk neergezet als naïef. Openhartig willen zijn en de angst om als racist afgeschilderd te worden zou zich uiten in een naïeve bevolking en een naïeve regering: *“... here we are just so naive, so naive ... this country needs to toughen up. No balls left in anything.”*⁶³ Er zijn partijen die na de verandering in het beleid graag zouden willen dat de grenzen weer volledig opengesteld worden. Naast dat deze kijk op de problematiek door al mijn informanten als naïef wordt beschouwd, is het ook niet realistisch. Zo is er een groot huizentekort in Stockholm. Met de goedkeuring van de asielaanvraag krijgen nieuwkomers een woning toegewezen. Het gemak waarmee de vluchtelingen worden ondergebracht zorgt voor wrok bij de bevolking in Stockholm.

“So a thousand of children die a day suffering for a cup of water while we still house apartments because we have to be so generous. ... I dreamt my whole life to live here at Odenplan. And having an apartment here is quite expensive. But we are so nice that we even

⁶¹ Vignet op basis van interview met Carl; 12 maart 2017

⁶² Interview met Lotte; 9 maart 2017

⁶³ Interview met Carl; 12 maart 2017

let them live in the best neighbourhood. And this of course, drives Swedish people insane.”

Hugo, 23 maart 2017

Een andere reden dat de voorstanders naïef worden genoemd heeft betrekking op de stijgende criminaliteitscijfers. Lotte en Carl refereren hierbij aan overheidsstatistieken waaruit zij opmaken dat het aantal geweldplegingen en daarmee vooral het aantal verkrachtingen toeneemt. Voorstanders halen deze cijfers naar beneden door te stellen dat niet het aantal verkrachtingen is toegenomen, maar het aantal mensen dat aangifte doet na de verkrachting.⁶⁴ Deze paragraaf laat zien dat *othering* van- en door de voorstanders invloed heeft op de tegenstanders. De grens tussen de voorstanders en de tegenstanders is fluïde en verandert met de normen en waarden van de groep mee. De hoeveelheid tegenstanders van de komst van vluchtelingen is pas de laatste jaren toegenomen.⁶⁵ Dit laat zien dat met het toenemen van de problemen in de samenleving het langzamerhand steeds meer geaccepteerd wordt om bezorgd te zijn over de situatie in Zweden en jezelf hierover uit te spreken.

§4.4 De vluchteling, de overheid en de voorstander als *common enemy*

Door processen van *othering* zoals beschreven in paragraaf 4.3 is er een duidelijk “wij” versus “zij” gevoel aanwezig in de Zweedse samenleving. Hierbij spreken tegenstanders over “de ander” wanneer ze het hebben over voorstanders. Voorstanders kunnen dan ook als een *common enemy* gezien worden voor de tegenstanders. Echter, het concept van *common enemy* heeft niet alleen betrekking op de voorstanders, ook worden vluchtelingen en de overheid als *common enemy* gezien. Ten slotte kan ook het Zweedse mediaklimaat als *common enemy* worden bestempeld. Door de grote linkse invloed in de media zeggen steeds meer informanten zich uit te spreken op alternatieve mediakanalen, zoals op de Facebookgroep *Stå Upp För Sverige*.⁶⁶

In paragraaf 4.3 komt naar voren welke rol de Zweedse media spelen in processen van *othering* en hoe ze hierdoor als *common enemy* gezien kunnen worden door tegenstanders. Doordat de media niet als belangrijkste *common enemy* naar voren komt, wordt er in deze

⁶⁴ Interview met Carl; 12 maart 2017

⁶⁵ Interview met Pelle; 12 april, interview met Carl; 12 maart 2017

⁶⁶ Vertaling: Sta op voor Zweden. In het interview met Lotte op 9 maart 2017 vertelt ze me over deze Facebookgroep. Deze groep is opgericht na een Facebook-post van Peter Springare, een Zweedse politieagent, waarin hij stelt dat de meeste van de misdaden die hij langs heeft zien komen gepleegd worden door allochtone daders. Lotte vertelt dat dit voor het “politiek correcte Zweden” schokkend was. Maar door het enorme aantal volgers (195.578 op 9 juni 2017) is te zien dat veel Zweden zich achter deze openbaring positioneren.

paragraaf enkel ingegaan op hoe de vluchteling, de voorstander en de overheid gezien worden als *common enemy*. De zes principes van Spillman en Spillman (Merskin 2005) zullen hiervoor worden gebruikt.

§4.4.1 De vluchteling

“... it is a real challenge to get the refugees out in work and education. Many of them are coming from Syria and Afghanistan and in fact most of them have never been to school. Also, there are a lot cultural difficulties, for example the different way they look at women and so on.”

Olle, 16 maart 2017

Olle, burgemeester van de gemeente Danderyd, geeft aan met welke moeilijkheden hij te maken heeft met het opvangen van de stroom vluchtelingen in zijn gemeente. Door het huizentekort in Stockholm worden er in deze gemeente tijdelijke woningen geplaatst om de vluchtelingen onder te brengen. Maar het verzorgen van woonvoorzieningen is niet de enige moeilijkheid waar hij mee te maken heeft. Ook het integreren van vluchtelingen in de samenleving brengt problemen met zich mee. De integratieproblemen liggen volgens mijn informanten voornamelijk bij de lage scholing en culturele verschillen van nieuwkomers. Doordat veel vluchtelingen lage tot geen scholing hebben genoten in het land van herkomst worden er problemen voorzien in het aanpassen aan de Zweedse normen en waarden.⁶⁷ De angsten waar voornamelijk over wordt gesproken, hebben betrekking tot de Zweedse normen en waarden. Deze zouden in het geding komen door de islamitische cultuur. Dit komt terug in zowel het principe van *zero-sum thinking* als het definiëren van de vijand met het kwaad (Merskin 2005, 374-75). Met het toelaten van islamitische gewoontes en gebruiken groeit de angst om de waarden en normen te verliezen. Het verbieden van de islamitische gebruiken staat echter haaks op de Zweedse gelijkheidsnorm. Ook zou het verbieden van islamitische gebruiken, gevoelens van onbegrip kunnen veroorzaken bij nieuwkomers. Dit zou de integratie in de Zweedse samenleving in de weg kunnen staan. De bezorgdheid van Lotte over de komst van vluchtelingen wordt voornamelijk gekenmerkt door de stijgende criminaliteitscijfers als gevolg van de jonge moslimmannen die naar Zweden komen.

“We cannot have single guys from Afghanistan, Syria and Somalia run around in our streets

⁶⁷ Dit komt in meerdere interviews terug, maar treedt op de voorgrond in het interview met Lotte; 9 maart 2017, Carl; 12 maart 2017 en Hugo; 23 maart 2017.

and don't have work because that leads to crime and big society problems ... for example, the people that come from Somalia and Afghanistan, where they have this rape culture, people feel that their value system is so different from ours that it is much harder for them to assimilate and integrate."⁶⁸

De jonge mannen die naar Zweden komen, worden zeker als *common enemy* gezien. De voornaamste reden dat ze als gevaar, en daarmee als vijand, worden gezien is de angst voor de islam. De geweldpleging wordt dan ook altijd aan de islamitische cultuur gekoppeld. De verkrachtingen en stijgende criminaliteitscijfers komen volgens veel informanten doordat de positie van de vrouw in de moslimcultuur bijna haaks staat op de positie van de vrouw in Zweden. Ten slotte speelt ook het laatste principe van Spillman en Spillman (2005) een rol bij het zien van de vluchteling als *common enemy*. Zo wordt er geen empathie getoond voor individuen die geïdentificeerd zijn als vluchteling. Dit wil zeggen dat mensen vluchtelingen als één groep zien en niet meeleven met de individuele situaties. Dit brengt een van mijn informanten naar voren door te stellen dat mensen de verschillen tussen de migratiestromen niet meer zien. Nu het zo ver is gekomen, wordt er over migratie gesproken als iets negatiefs. Terwijl kennismigratie, ook op dit moment, een positieve stroom zou zijn voor de Zweedse samenleving.⁶⁹

§4.4.2 De voorstander

Ook worden de voorstanders als *common enemy* gezien. De meeste van mijn participanten gebruiken het woord "naïef" wanneer ze over deze groep spreken. De polarisatie van de samenleving en de stijgende criminaliteitscijfers zijn voorbeelden van negatieve verandering die binnen de samenleving hebben plaatsgevonden met de komst van vluchtelingen. De reden dat dit zo ver heeft kunnen komen ligt niet bij de vluchtelingen, maar bij de naïviteit van de Zweden.⁷⁰ Hierdoor wordt de voorstander gezien als de bron van de problemen binnen de samenleving. Dit kan gekoppeld worden aan het eerste en tweede principe van Spillman en Spillman. Hierin komt naar voren dat het handelen van de vijand schade aan de eigen groep brengt (Merskin 2005, 374-75).

In enkele gevallen wordt er gesproken over een tweedeling van de samenleving waarbij voorstanders tegenover de tegenstanders zijn komen te staan. Voor- en tegenstanders

⁶⁸ Interview met Lotte; 9 maart 2017

⁶⁹ Komt naar voren in zowel het interview met Pelle; 12 april 2017, interview met Marcin; 9 februari 2017

⁷⁰ Komt terug in meerdere interviews.

zijn de groepsgrenzen zodanig gaan accentueren dat er een tweedeling is ontstaan in de samenleving, wat vereniging en samenwerking tussen de groepen onmogelijk maakt (Barth in Baumann 1999, 58-59).

Echter geeft Carl aan dat het vooral de linkse groep binnen de samenleving is die de dialoog tussen links en rechts onmogelijk maakt: *“Can’t we just sit and talk about this? That is the problem. They refused to talk, they just shout and scream.”*⁷¹ Uit deze quote blijkt dat het laatste principe in hoe *common enemy* tot stand komt van Spillman en Spillman (2005) niet toepasbaar is. Het willen voeren van een dialoog met de tegenpartij kan juist gezien worden als een bepaalde mate van empathie. Tegenstanders verklaren het weigeren van een dialoog tussen beide groepen door te stellen dat voorstanders zich schamen voor hun naïeve houding en hierdoor niet toe durven geven fout te zitten.⁷²

§4.4.3 De overheid

“I think when they used the word naïve, that we have not been naïve as people. I think that the politicians have been naïve.”

Pia, 3 april 2017

Pia laat met deze uitspraak zien dat ook de overheid als *common enemy* gezien kan worden. Ze brengt naar voren dat het de overheid is geweest die door de jaren heen niet consequent en adequaat heeft gehandeld in het toelaten en onderbrengen van vluchtelingen. Ook Lotte zet haar vraagtekens bij het optreden van de overheid. Ze stelt dat steeds meer mensen zich in de steek gelaten voelen door de manier waarop de regering niet is opgekomen voor de Zweedse bevolking.

“But I think that a lot of people are now questioning the government ... How are we going to get them [the refugees] jobs, where are they going to live and the whole process of how it actually works when they really come here. If we're going to take refugees we need to have a plan for their integration. ... If the politicians have dealt with their own short comings, their own lack of thinking this through, then I would have had more respect for them.”

Lotte, 9 maart 2017

⁷¹ Interview met Carl; 12 maart 2017

⁷² Uit interview met Lotte; 9 maart, interview met Carl; 12 maart.

Informanten brengen naar voren dat de overheid haar ogen heeft gesloten voor haar eigen fouten. Nu draaien de politieke partijen uit de regering mee in de richting van de Zweden Democraten om hun stemmen te behouden.

“In this period during the elections a lot of parties turn around, most parties have turn on the migration question. ... They just try to get as many voters as possible. The tactic to do that is to position themselves as close to the other as possible.”

Pelle 12 april 2017

Dat partijen, zoals Pelle hier aangeeft, bijdraaien in hun opvatting over het immigratievraagstuk, kwam ook naar voren tijdens een gemeenteraadsvergadering van gemeente Danderyd die ik bijwoonde op 6 maart 2017. Tijdens deze vergadering gingen de raadsleden van de verschillende partijen met elkaar in debat en werd er een beslissing genomen over het plaatsen van tijdelijke woningen voor vluchtelingen.⁷³ Diezelfde week sprak ik met Carl over het debat. Hij bracht hetzelfde naar voren waar ook Pelle tegenaan loopt. De verschillende grote partijen doen er alles aan hun kiezers te behouden waardoor de politieke visie van een partij niet meer aan lijkt te sluiten op de argumenten. Zo geeft een raadslid voor de Centrumpartij (*Centerpartiet*) aan voor het plaatsen van de woningen te zijn, maar niet op de hiervoor uitgekozen plaats. Carl noemt dit “niet in mijn achtertuin politiek”: *“If you have a problem with these people for various reasons, they should be honest about this. And not just say, not here, put them [the refugee houses] there. So someone else will got the problem then.”*⁷⁴ Mijn informanten geven aan dat deze nieuwe manier van optreden door de grote partijen doorzichtig is. De inwoners van Stockholm hebben het vertrouwen in de overheid verloren. Hoewel nog niet iedereen openlijk uit durft te komen om voor de Zweden Democraten te stemmen, verwachten veel van mijn informanten wel dat deze partij als grootste uit de verkiezingen zal komen in september 2018.

In het volgende hoofdstuk zullen de empirische hoofdstukken naast elkaar worden vergeleken. De overeenkomsten en verschillen zullen aan het theoretische raamwerk worden verbonden. Concluderend zal er geformuleerd worden welke invloed de komst van

⁷³ Deze tijdelijke woningen zouden geplaatst worden op de parkeerplaats van het Gymnasium en de Britse internationale school. Veel ouders vonden de locatie voor de tijdelijke opvang van vluchtelingen discutabel. Ondanks dat de vergadering open was voor publiek, was er geen ruimte voor dialoog tussen de raadsleden en het publiek.

⁷⁴ Interview met Carl; 12 maart 2017

vluchtelingen heeft op de vorming en uiting van de nationale identiteit van voor- en tegenstanders. Hierin zullen de belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen beide groepen nogmaals op een rijtje worden gezet.

Hoofdstuk 5

Discussie en conclusie

“I felt a connection, Stockholm has so many people from different backgrounds, but at that time we were all in the same situation ... I felt a warmth which is very unusual for Stockholm.”

Lina, 11 april 2017

Zoals blijkt uit onze empirische hoofdstukken, wordt er een grote verdeeldheid ervaren in Stockholm op het gebied van nationale identificatie. Toch illustreert de bovenstaande quote van Lina dat er wel degelijk een gezamenlijke verbondenheid kan worden ervaren door de Zweedse bevolking. Voor- en tegenstanders reageren wellicht anders op de aanslag, maar in het korte moment na de aanslag zat iedereen in hetzelfde schuitje. In de dagen na de aanslag vonden er verschillende herdenkingen plaats. Zo waren er optredens en toespraken ter nagedachtenis van de slachtoffers van de aanslag. Ook werd de plek van de aanslag en het aangrenzende plein overladen met bloemen, knuffels en lichtjes. Verder werden leden van de publieke orde die werkzaam waren tijdens en na de aanslag door velen omhelsd. Dit warme gevoel, zoals omschreven door Lina en ook ervaren door ons, is echter niet blijvend. Zoals beschreven in de empirische hoofdstukken liggen de percepties en houdingen van voor- en tegenstanders omtrent nationale identificatie en groepsdynamiek ver uit elkaar, doordat er grote, blijvende sociale en politieke polarisatie wordt ervaren.

In dit hoofdstuk zullen de bevindingen van het onderzoek over de ervaringen van voor- en tegenstanders aan elkaar gekoppeld en met elkaar vergeleken worden. Bovendien zullen er conclusies worden getrokken over de verschillen en overeenkomsten in de ideologieën en ervaringen van voor- en tegenstanders. We zullen eerst onze bevindingen per deelvraag bediscussiëren, waarna we een antwoord zullen geven op onze hoofdvraag.

§5.1 Nationale identiteit

Voorstanders en tegenstanders hebben duidelijk verschillende opvattingen over de definitie en uiting van de nationale identiteit en de waarde hiervan. Zo accentueren voorstanders de subjectiviteit en maakbaarheid van nationale identiteit. Nationale identiteit impliceert verschillende eigenschappen voor verschillende mensen. Tegenstanders benadrukken een

concretere definitie van nationale identiteit op basis van Zweedse normen en waarden. Hieruit is te concluderen dat voorstanders uitgaan van een dynamische en subjectieve identificatie met de natie, dit komt overeen met de sociaal constructivistische visie op identiteit (Demmers 2012, 20-22). Zo stelt men dat er geen eenduidige Zweedse identiteit is en dat men open moet staan voor externe invloeden. Tegenstanders stellen juist de typisch Zweedse identiteit te willen behouden.

§5.1.1 Zweedse kenmerken

Toch zijn er wel een aantal overeenkomsten tussen de twee partijen in de definitie en uiting van nationale identiteit. Zo benadrukken zowel voor- als tegenstanders het belang van tolerantie en gelijkheid als onderdeel van de Zweedse nationale identiteit. Voorstanders stellen dat deze tolerantie en gelijkheid ook moet worden geprojecteerd op nieuwkomers. Men beklemtoont de noodzaak voor gelijke kansen voor iedereen. Dit betekent dat nieuwkomers niet buitengesloten maar ingesloten moeten worden in de Zweedse maatschappij. Tegenstanders promoten deze gelijkheid ook, maar zijn bang dat nieuwkomers de bestaande gelijkheid bedreigen. Zo wordt Zweden gedefinieerd als een land waar tolerantie en gelijkheid altijd hoog op het vaandel heeft gestaan. Nieuwkomers, met name moslims, zouden deze verkregen Zweedse gelijkheid kunnen aantasten. Men pleit dus voor tolerantie tot een bepaald niveau.

Een andere overeenkomst is te vinden in de focus op taal. Hoewel het grotendeel van de Zweedse bevolking, naast Zweeds, Engels praat, hecht men wel veel waarde aan de Zweedse taal. Zo organiseert *Refugees Welcome Stockholm* verschillende activiteiten voor nieuwkomers, gericht op het leren van de Zweedse taal. Net als tegenstanders, vinden voorstanders dat de Zweedse taal gebruikt en beschermd moet worden. Als kleine nuancering hebben sommige voorstanders wel kritiek op het taalniveau dat verkregen moet worden door nieuwkomers om te kunnen integreren in de Zweedse samenleving. Zo moeten nieuwkomers perfect Zweeds kunnen spreken om een baan te kunnen krijgen.

Ook geven zowel voor- als tegenstanders aan trots te zijn op Zweden. Toch vinden beide groepen dat er in de laatste jaren een aantal problemen zijn opgekomen in de Zweedse maatschappij. Beide groepen wijten dit aan de veranderingen in het vluchtelingenbeleid en de mate van nationale identificatie in de laatste jaren. Zo beargumenteren voorstanders dat het vluchtelingenbeleid steeds slechter wordt. Ook worden de negatieve effecten van nationale identificatie benadrukt. Tegenstanders stellen juist dat het vluchtelingenbeleid langzamerhand weer beter wordt en dat nationale identificatie gepromoot moet worden.

§5.1.2 Zweedse tradities

Verder staan de definities en uitingen van nationale identiteit, ervaren door voor- en tegenstanders, vaak recht tegenover elkaar. Zo benadrukken tegenstanders het belang van Zweedse tradities, normen en waarden die gevormd zijn door de Zweedse geschiedenis. Er wordt door tegenstanders een grotere nadruk gelegd op de Zweedse vlag dan door voorstanders. Zo vinden ze het een contradictie dat de vlag wel alom aanwezig is, maar dat dit niet gepaard gaat met nationale identificatie. Daarom benadrukken tegenstanders het belang van deze identificatie, men moet trots kunnen zijn op Zweden en dit ook publiekelijk kunnen uiten.

Voorstanders stellen juist dat deze tradities, normen en waarden helemaal niet als typisch Zweeds gezien kunnen worden en voor iedereen een andere waarde hebben. Zo is men aan de ene kant wel degelijk trots op Zweedse tradities, zoals Zweedse feestdagen. Aan de andere kant voelt men zich toch niet altijd verbonden met deze tradities. Voorstanders stellen dan ook dat vooral de oudere generatie veel waarde hecht aan Zweedse tradities en feestdagen. Ook zet men zich soms actief af tegen de Zweedse tradities, normen en waarden die worden gepresenteerd door tegenstanders. Zo zegt men dat Zweden eigenlijk een mengelmoes is van eigenschappen die van nature niet Zweeds zijn, maar die nu wel als Zweeds zijn gedefinieerd.

Ten slotte beïnvloedt de Zweedse geschiedenis de concepties van het hedendaagse migratiebeleid. Voorstanders stellen dat het open migratiebeleid van vroeger moet worden doorgevoerd naar nu. Tegenstanders beweren dat dit migratiebeleid als compensatie wordt gebruikt voor historische misstappen tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Het migratiebeleid wordt vaak gekoppeld aan de nationale identiteit. Zo stellen voorstanders dat een open migratiebeleid onderdeel is van de Zweedse nationale identiteit, terwijl tegenstanders juist zeggen dat dit beleid is doorgedraaid. Als gevolg van het open migratiebeleid en de komst van nieuwkomers zouden typisch Zweedse normen en waarden verloren gaan.

§5.1.3 Categorijsatie en identiteit

Toepasselijk op de bovenstaande overeenkomsten en verschillen in de percepties en ervaringen van nationale identiteit, zijn de theorieën van Anderson (2006) en Eriksen (1991) over de natiestaat. De natiestaat als *imagined community*, zoals beschreven door Anderson, gaat uit van de homogeniteit van haar inwoners (Anderson 2006, 7). Toch bestaat de

natiestaat in werkelijkheid uit verschillende etnische groepen en/of naties (Eriksen 1991, 263). Door tegenstanders wordt de homogeniteit van Zweden op basis van Zweedse tradities, normen en waarden geaccentueerd. Voorstanders stellen juist dat Zweden een mix is van vele nationale en etnische achtergronden en dat dit feit juist omarmd en gepromoot moet worden.

Voor- en tegenstanders kunnen dus worden gezien als twee verschillende sociale categorieën die hun *content* en *rules of membership* (Fearon en Laitin 2000, 848) anders definiëren. Voorstanders hebben een brede *content* en de *rules of membership* zijn soepel. Zo wordt de *content* van de sociale categorie gekenmerkt door brede concepten als gelijkheid, openheid en tolerantie. Hierdoor is de betekenis en uiting van nationale identiteit, zoals eerder gezegd, erg subjectief en dynamisch. Bovendien zijn de *rules of membership* soepel omdat de bovenstaande concepten van openheid en tolerantie worden gezien als de basis van de categorie. Bij tegenstanders zijn deze twee concepten strikter gedefinieerd. Zo is de *content* gefocust op specifieke eigenschappen die als Zweedse tradities, normen en waarden worden gedefinieerd. De *rules of membership* zijn strenger om deze Zweedse tradities, normen en waarden te beschermen. Nieuwkomers die hun eigen tradities, normen en waarden met zich meebrengen worden dus niet geaccepteerd tot de categorie. De sociale categorie wordt dan ook gedefinieerd in de relatie tot *others* (Eriksen 2002, 110). Door deze relatering worden typisch Zweedse eigenschappen gedefinieerd en geaccentueerd en wordt de kloof tussen deze groepen vergroot. In de volgende paragrafen wordt dieper ingegaan op de sociale en politieke polarisatie die voor- en tegenstanders ervaren, en op de processen die deze polarisatie versterken.

§5.2 Othering

Zoals uit de empirische hoofdstukken naar voren komt is de samenleving in Zweden gekenmerkt door sociale en politieke polarisatie. In de politieke sfeer komt deze polarisatie tot uiting in de groter wordende kloof tussen links en rechts. Voor een deel is dit te verklaren doordat de centrumpartijen zich steeds meer naar de politiek rechtse kant positioneren om het wantrouwen van de bevolking op te vangen en zo min mogelijk kiezers te verliezen. Dat de kloof tussen links en rechts steeds groter wordt, kan ook verklaard worden aan de hand van de theorie van Yuval-Davis (2006). Yuval-Davis stelt dat emoties van mensen verschuiven aan de hand van plaats en tijd en dat vooral emotionele componenten verbonden worden aan identiteit in tijden van crisis. Door de grote stroom vluchtelingen die naar Zweden is gekomen worden emoties van onrust, frustratie en angst aan identiteit gekoppeld (Yuval-Davis 2006).

Doordat beide groepen aangeven het vertrouwen in de politici te zijn verloren, positioneren steeds meer mensen zich achter extreem linkse- of rechtse partijen, wat ook de kloof tussen de voor- en tegenstanders in de hand werkt.

Naast het feit dat zowel de voorstanders als de tegenstanders het vertrouwen in de overheid zijn verloren, zijn er niet veel overeenkomsten tussen beide groepen te zien. Waar tegenstanders spreken over voorstanders als zijnde naïef, worden tegenstanders door de laatste groep neergezet als racist, fascist, nazi of monster. Deze wederzijdse processen van *othering* zorgen ervoor dat de kloof tussen voor- en tegenstanders wordt vergroot. (Demmers 2012, 46).

§5.2.1 De kloof tussen voor- en tegenstanders

De kloof tussen voor- en tegenstanders wordt ook vergroot door het hebben van een ander wereldbeeld. De verschillende wereldbeelden van voor- en tegenstanders zouden gezien kunnen worden als *in-group prototypes* en geven de belangrijkste normen en waarden van een groep aan. Deze *in-group prototypes* geven de grens weer tussen de verschillende groepen (Seyranian 2013, 469). Zo stellen voorstanders voornamelijk dat tegenstanders te veel gedreven worden door een economisch wereldbeeld en te veel waarde hechten aan Zweedse traditie. Tegenstanders lijken inderdaad vaker te refereren aan de welvaart die achteruit gaat door de grote stroom vluchtelingen. Doordat er te veel vluchtelingen naar Zweden zijn gekomen, wordt het onmogelijk hen de zorg te bieden die Zweden graag zou willen geven. Het geld, dat door de Zweden aan belasting betaald wordt, moet volgens de tegenstanders dan ook meer geïnvesteerd worden in de Zweedse samenleving, zoals bijvoorbeeld in de ouderenzorg. Het humanitaire wereldbeeld van de voorstanders is volgens de tegenstanders te ver doorgeslagen. Dit is bijvoorbeeld terug te zien in de stijgende criminaliteitscijfers en verslechtering van de zorg. Bovendien brengen beide partijen naar voren dat de cijfers, of de interpretatie hiervan, die gebruikt worden om dit soort argumenten te versterken, niet kloppen. Zowel de voorstanders als de tegenstanders beschuldigen elkaar ervan de feiten in de vorm van cijfers en statistieken uit de context te halen om de eigen waarheid te bevestigen.

Dat *othering* een rol speelt in het veroorzaken van een kloof tussen voor- en tegenstanders is hierboven uiteengezet. Naast het veroorzaken van een kloof, zorgt *othering* er ook voor dat de kloof tussen beide groepen in stand wordt gehouden. Zo geven voorstanders aan zo min mogelijk in aanraking te willen komen met mensen die zich met de visie van de Zweden Democraten sympathiseren. Doordat hun opvattingen zo veel verschillen van die van henzelf, kunnen zij zich onmogelijk met deze groep identificeren. Tegenstanders geven aan

deze houding te herkennen in de relatie tot voorstanders. De gesproken tegenstanders geven aan, juist behoefte te hebben aan gesprekken met de andere partij, maar dat dit niet mogelijk is door de starre houding van de voorstanders ten opzichte van de tegenstanders. Voorstanders zeggen wel bereid te zijn in gesprek te gaan met gematigde tegenstanders. Doordat beide partijen naar elkaar kijken aan de hand van labels, verdwijnt het proces waarin stereotyperingen tot stand komen naar de achtergrond en verliest het haar waarde (Bathia 2005, 6-12). Dit proces is terug te zien in het beeld dat voor- en tegenstanders van elkaar hebben.

§5.3 *Common enemy*

Zowel de voorstanders als de tegenstanders zien meerdere partijen als *common enemy*. Beide partijen zien de media als een *common enemy*. Zo geven voorstanders aan dat de media *fake news* verspreiden. *Fake news* brengt zowel de voorstanders zelf als de vluchtelingen schade toe. De media zouden een beeld schetsen dat de vluchtelingen in een negatief daglicht plaatst. Tegenstanders zien de media ook voor een deel als *common enemy* en geven aan het Zweedse mediaklimaat niet meer te vertrouwen. Zo zou de media te veel beïnvloed worden door de linkse politieke agenda. Dit zou volgens hen geen passend beeld van de werkelijkheid schetsen. De geweldplegingen van vluchtelingen zouden veelal verzwegen worden, zodat het politieke wantrouwen zoveel mogelijk ingeperkt wordt.

Beide groepen zien ook de overheid als een *common enemy* en brengen naar voren het vertrouwen in de overheid verloren te zijn, door de vele teleurstellingen en niet consequente houding. De voorstanders refereren hierbij vooral aan het strenger wordende migratiebeleid en de invoering van grenscontroles. Tegenstanders vinden vooral dat de overheid jarenlang naïef is geweest door het toelaten van de grote aantallen vluchtelingen. De belangrijkste gezamenlijke vijand voor de voorstanders zijn de tegenstanders en visa versa. Voor- en tegenstanders wijzen elkaar aan als *common enemy* door de wederzijdse stereotyperingen zoals beschreven in de paragraaf 5.2. Beide groepen zien elkaar als oorzaak van de problemen die binnen de samenleving spelen. Ze geven beiden aan waarde te hechten aan gelijkheid binnen de samenleving. Er lijkt echter geen empathie te bestaan voor de verschillende invullingen van deze gelijkheid. Door het uitblijven van de dialoog tussen beide groepen blijft het zien van elkaar als *common enemy* bestaan.

§5.4 Conclusie

De komst van vluchtelingen heeft een even grote invloed op zowel voorstanders als tegenstanders. Uit ons onderzoek is gebleken dat beide partijen soms recht tegenover elkaar staan in de omgang met elkaar, met vluchtelingen en het vluchtelingenbeleid.

Ten eerste wordt de nationale identiteit, zoals eerder beschreven, anders gedefinieerd en geuit door voor- en tegenstanders. Er is dus geen eenduidige Zweedse nationale identiteit. Zo benadrukken tegenstanders het belang van traditionele Zweedse normen en waarden. Deze normen en waarden zouden worden bedreigd door nieuwkomers. Voorstanders stellen juist dat ze de focus op deze traditionele normen en waarden niet begrijpen. Men geeft aan dat Zweden continu wordt beïnvloed door nieuwkomers en dat de Zweedse identiteit gebaseerd is op de interactie met nieuwkomers. Beide groepen hebben andere verwachtingen van de rol die de natie vervuld. Zo hechten zowel voor- als tegenstanders waarde aan gelijkheid binnen de samenleving. Het niveau waarop deze gelijkheid wordt nagestreefd, verschilt echter voor de beide groepen. Hierdoor ontstaat een kloof tussen voor- en tegenstanders op basis van de ervaren verbondenheid met Zweden. Deze kloof wordt verder vergroot en geaccentueerd door processen van *othering* en *common enemy*.

Ten tweede komt er, aan de hand van het concept van *othering*, naar voren dat de groepsgrenzen tussen voor- en tegenstanders vanuit beiden kanten gemarkeerd worden. Beide groepen definiëren de eigen groep door de andere groep op bepaalde manieren te *framen*. “De ander” krijgt hierbij bepaalde kenmerken toegeschreven die duidelijk anders, en onverenigbaar lijken met de eigen groep. Dit is voornamelijk het geval bij het beeld dat voorstanders van tegenstanders hebben. Vooral met extreemrechtse tegenstanders willen voorstanders geen contact. Hoewel voorstanders door tegenstanders worden gelabeld als naïef en als “de ander”, worden beide partijen niet als onverenigbaar gezien. Er wordt juist gesteld ruimte te willen creëren voor een dialoog.

Ten slotte blijkt dat zowel voorstanders als tegenstanders verschillende partijen aanwijzen als *common enemy*. Zo worden verschillende media aangewezen als *common enemy*. Hierbij gaat het bij voorstanders over media die *fake news* verspreiden. De tegenstanders wijzen linkse media aan als vijand. Ook wordt de overheid, door haar inconsistente optreden, door zowel voorstanders als tegenstanders als *common enemy* gezien. Daarnaast worden vluchtelingen door tegenstanders ervaren als *common enemy* en zien enkele voorstanders het kapitalistische systeem als *common enemy*.

Concluderend kunnen we stellen dat de komst van vluchtelingen een grote invloed heeft gehad op de beleving en uiting van de nationale identiteit. Men is sterk verdeeld over de komst, opvang en invloed van vluchtelingen in de Zweedse maatschappij. Deze verdeeldheid komt tot uiting in de identificatie met Zweden. Voor- en tegenstanders ervaren de kloof tussen de groepen als groot, wat geresulteerd heeft in sociale en politieke polarisatie.

Literatuurlijst

- Algemeen Dagblad. 2017. "D66 Ziet Samenwerking Met PVV in Gemeenten Niet Zitten." Geraadpleegd op 6 mei 2017. <http://www.ad.nl/politiek/d66-ziet-samenwerking-met-pvv-in-gemeenten-niet-zitten~a00718d2/>
- Anderson, Benedict R. O'G. 2006. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Appadurai, Arjun. 2006. *Fear of Small Numbers; an Essay on the Geography of Anger*. Durham and London: Duke University Press.
- Atlantische Commissie. 2015. "Profielschets en Instructies Zweden: Simulatiespel 'de EU en de Syrische Vluchtelingencrisis'" Geraadpleegd op 6 juni 2017. https://www.atlcom.nl/upload/Profielschets_Zweden.pdf
- Barth, Frederik. 1998. *Ethnic Groups and Boundaries; the Social Organization of Cultural Difference*. Illinois: Waveland Press.
- Baumann, Gerd. 1999. *Ethnicity: Blood or Wine? The Multicultural Riddle: Rethinking National, Ethnic and Religious Identities*. London/New York: Routledge.
- BBC. 2017. "Brexit: All You Need to Know about the UK Leaving the EU." Geraadpleegd op 25 juni 2017. <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>
- Bhatia, Michael. 2005. *Fighting words: naming terrorists, bandits, rebels and other violent actors*. Third World Quarterly.
- Blomqvist, Paula. 2004. "The Choice Revolution: Privatization of Swedish Welfare Services in the 1990s." *Social Policy & Administration* 38: 139-155.
- Boeije, Hennie. 2010. *Analysis in Qualitative Research*. London: Sage.

Bouman, Kaja. 2016. "Zweden En Finland Willen Tot 100 Duizend Vluchtelingen Uitzetten." *De Volkskrant*, January 28. Geraadpleegd op 9 december 2016. <http://www.volkskrant.nl/buitenland/zweden-en-finland-willen-tot-100-duizend-vluchtelingen-uitzetten~a4233786/>

Crisp, Jeff. 2008. "Beyond the Nexus: UNHCR's Evolving Perspective on Refugee Protection and International Migration." *Research Paper* 155:1-8.

Demmers, Jolle. 2012. "Identity, Boundaries and Violence." In *Theories of Violent Conflict*, 18-28. London/New York: Routledge.

Deutsche Welle. 2016. "Make Europe Great Again." Geraadpleegd op 20 januari 2016. <http://www.dw.com/en/make-europe-great-again/av-37146078>

Donahue, Patrick. 2016. "Europe in Crisis: The Elections to Watch for Political Risk." *Bloomberg*, August 1. Geraadpleegd op 20 januari 2016. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-07-31/europe-elections-2016-17-the-votes-to-watch>

Eriksen, Thomas H. 1991. "Ethnicity versus Nationalism." *Journal of Peace Research* 28:263-78.

Eriksen, Thomas H. 1997. "The Nation as a Human Being - a Metaphor in a Mid-life Crisis?" In *Siting Culture: The Shifting Anthropological Object*. London/New York: Routledge.

Eriksen, Thomas H. 2001. "Ethnic Identity, National Identity, and Intergroup Conflict." In *Social Identity, Intergroup Conflict, and Conflict Reduction*. Oxford: Oxford University Press.

Eriksen, Thomas H. 2002. *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*. London: Pluto Press.

Eurostat. 2016. "Asylum in the EU Member States." Geraadpleegd op 22 december 2016. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6>

European Parliament. 2015. "EU Legal Framework on Asylum and Irregular Immigration 'On Arrival'." Geraadpleegd op 22 december 2016. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/551333/EPRS_BRI%282015%29551333_EN.pdf

Fearon, James D. and David D. Laitin. 2000. "Violence and the Social Construction of Ethnic Identity." *International Organization* 54:845-77.

Ghanziani, Amin. 2011. "Post-gay Collective Identity Construction." *Society for Study of Social Problems* 58:99-125.

Gellner, Ernest. 1983. *'Definitions' in Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell Publishers.

Goetze, David. 1998. "Evolution, Mobility, and Ethnic Group Formation." *Association for Politics and the Life Sciences* 17:59-71.

Habermas, Jürgen. 1996. "The European Nation State. Its Achievements and Its Limitations. On the Past and Future of Sovereignty and Citizenship." *Ratio Juris* 9:125–37.

Hoekstra, Niklaas. 2000. "Helemaal Neutraal? Zweden en Europese Veiligheidssamenwerking." *Atlantisch Perspectief*. Geraadpleegd op 6 juni 2017. https://www.atlcom.nl/ap_archive/pdf/AP%202000%20nr.%204/Hoekstra.pdf

Hogg, Michael A., John C. Turner, and Barbara Davidson 1990. "Polarized Norms and Social Frames of Reference: A Test of the Self-Categorization Theory of Group Polarization." *Basic and Applied Social Psychology* 11:77-100.

Johansson-Nogués, Elisabeth. 2015. "Sweden: A "Supporting Actor" to the EU?" In *Northern Europe and the Making of the EU's Mediterranean Policies: Normative Leaders or Passive Bystanders*, 133-146. Farnham: Ashgate.

Lamont, Michèle and Virág Molnár. 2002. "The Study of Boundaries in the Social Sciences."

Annual Review of Sociology 28:167-95.

Le Monde. 2017. "Victoire d'Emmanuel Macron: le Second Tour de la Présidentielle Expliqué en Cartes." Geraadpleegd op 5 juni 2017.

http://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/video/2017/05/10/victoire-d-emmanuel-macron-le-second-tour-de-la-presidentielle-explique-en-cartes_5125219_4854003.html

Levy, Carl. 2010. "Refugees, Europe, Camps/State of Exception: "Into the Zone", the European Union and Extraterritorial Processing of Migrants, Refugees, and Asylum-seekers." *Refugee Survey Quarterly* 29:92-119.

McMillan, David and Chavis, David. 1986. "Sense of Community: A Definition and Theory." *Journal of Community Psychology* 14:6-23.

Merskin, Debra. 2005. "Making Enemies in George W. Bush's Post 9/11 Speeches." *A Journal of Social Justice* 17:373-81.

NRC. 2017a. "Rutte: Kans op Samenwerking Met PVV is 'Nul'." Geraadpleegd op 6 mei 2017. <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/01/15/rutte-kans-op-samenwerking-met-pvv-is-nul-a1541314>

NRC. 2017b. "Teruglezen: Macron en Le Pen in Tweede Ronde Franse Verkiezingen." Geraadpleegd op 6 mei 2017. <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/04/23/live-frankrijk-gaat-naar-de-stembus-voor-cruciale-presidentsverkiezingen-a1555646>

Pen, Hanneloes. 2015. "Ik Laat Straks Mijn Hele Familie Naar Zweden Komen." *Het Parool*, November 1. Geraadpleegd op 9 december 2016. <http://www.parool.nl/binnenland/-ik-laat-straks-mijn-hele-familie-naar-zweden-komen~a4175853/>

Pinyol-Jimenez, Gemma. 2012. "The Migration-security Nexus in Short: Instruments and Actions in the European Union." *Amsterdam Law Forum* 4:36-57.

Powell, Adam A., Branscombe, Nyla R., and Schmitt, Michael T. 2005. "Inequality as

Ingroup Privilege or Outgroup Disadvantage: The Impact of Group Focus on Collective Guilt and Interracial Attitudes.” *Personality and Social Psychology Bulletin* 31:508-521.

PVV. 2017. “Debat over Opvang Syriërs”. Geraadpleegd op 5 juni 2017.

<https://www.pvv.nl/index.php/component/content/article.html?id=7046:-debat-over-opvang-syriers->

Seyranian, Viviane. 2014 "Social identity framing communication strategies for mobilizing social change." *The Leadership Quarterly* 25:468-486.

Sharifi, Maral N. 2016. “Is Het Tolerante Zweden Verleden Tijd?” *NRC*, 5 februari. Geraadpleegd op 9 december 2016.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2016/02/05/is-het-tolerante-zweden-verleden-tijd-1583994-a1352833>

Sökefeld, Martin. 1999. “Debating Self, Identity, and Culture in Anthropology.” *Current Anthropology* 40:417-48.

Sverigedemokraterna. 2017. “Invandringspolitik: Ansvarsfull Invandringspolitik.”

Geraadpleegd op 5 juni 2017. <https://sd.se/var-politik/invandringspolitik/>

Swedish Institute. 2016. “Sweden and Migration: The Refugee Challenge.” Geraadpleegd op 20 januari 2016. <https://sweden.se/migration/#2015>

Swedish Institute. 2017. “The National Day of Sweden.” Geraadpleegd op 10 juni 2017.

<https://sweden.se/culture-traditions/national-day/>

The Independent. 2017. “Anti-immigrant Party Takes First Place in Sweden, Poll Shows.”

Geraadpleegd op 6 mei 2017. <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/anti-immigrant-sweden-democrats-yougov-poll-first-most-popular-refugee-a7649506.html>

The Local. 2017. “Sweden Tightens Borders as Police Make One Arrest After Truck Attack.”

Geraadpleegd op 5 juni 2017. <https://www.thelocal.se/20170407/live-truck-drives-into-crowd-on-busy-stockholm-street>

The Local Voices. 2016. “Minister Ylva Johansson Answers Questions from Newcomers.” Geraadpleegd op 20 januari 2017. <http://www.thelocal.se/voices/view/minister-ylva-johansson-answers-questions-from-newcomers>

Turner, John C. 2010. “Towards a Cognitive Redefinition of the Social Group.” In *Social Identity and Intergroup Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). 2010. “Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees.” Geraadpleegd op 8 december 2016. <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10>

Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). 2016. “UNHCR Viewpoint: ‘Refugee’ or ‘Migrant’ – Which is Right?” Geraadpleegd op 22 december 2016. <http://www.unhcr.org/55df0e556.html>

Van Raalte, Jeroen. 2016. “In Deze Landen Maakt Rechts-populisme Zijn Opmars.” *De Volkskrant*, May 23. Geraadpleegd op 12 december 2016. <http://www.volkskrant.nl/buitenland/in-deze-landen-maakt-rechts-populisme-zijn-opmars~a4306089/>

Van Rossem, Maarten. 2010. “Er Valt een Europese Natie te Winnen.” *Historisch Nieuwsblad*, September. Geraadpleegd op 21 december 2016. <https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/27006/maarten-van-rossem.html>

Vuijsje, Herman. 1986. *Vermoorde Onschuld: Etnisch Verschil als Hollands Taboe*. Amsterdam: Bert Bakker.

Yuval-Davis, Nira. 2006. “Belonging and the Politics of Belonging.” *Patterns of Prejudice* 40 3:197-214.

Bijlagen

Samenvatting

During a period of three months we, Sara de Kort and Rowin van Son, have done anthropological fieldwork in Stockholm. We have analyzed the impact of refugees on Swedish society by examining perceptions and experiences of national identity. To understand how these perceptions and experiences are formed and influenced, we have looked at processes of othering and the categorizations of groups as common enemy.

We have made a distinction between proponents and opponents of refugees in Stockholm. Rowin van Son examined proponents, hereby focusing on organizations, groups and individuals who actively support refugees. The most important organizations that were examined are Refugees Welcome Stockholm, *Vi Står Inte Ut* and the Green Party. Sara de Kort examined opponents, hereby focusing primarily on supporters of the Swedish Democrats, the main extreme right political party of Sweden. We combined different research methods to gain an, as complete as possible image of the refugee debate in Sweden. Used research methods include participant observation, informal conversations and in-depth interviews. Naturally the summary of our research is not as nuanced as our research itself. To gain a more nuanced view of the situation and the parties involved we encourage you to read the entire thesis. Below a brief summary of the most important results we gathered during our three-month research project.

Ultimately, we have found that there are significant differences in the perceptions and experiences of national identity between proponents and opponents in regard to the refugee debate. This process can be understood by focusing on three major factors; national identity, othering and common enemy.

Firstly, these two groups define and experience national identity in distinct ways. While both parties value equality as part of Swedish identity, they give different meanings to how this equality should be applied to newcomers. Proponents argue that newcomers should be welcomed with open arms and that they should get a chance to integrate in Swedish society. This includes understanding, accepting and respecting the traditions, norms and values that these newcomers bring with them. Opponents state that typical Swedish traditions, norms and values should be protected and accentuated. According to them, newcomers

endanger the survival of these typical Swedish features.

Secondly, proponents and opponents perceive each other as mutually incompatible. Either they don't want contact with the other group, or they feel that the other group doesn't want contact with them. They both distance themselves from the other group by labelling "the other" as racist or naïve. Moreover, both groups frame the other group in certain ways by assigning specific stereotypical features to the whole group. These processes of othering increase the gap experienced between proponents and opponents.

Thirdly, both groups categorize specific parties as the enemy. The government is seen as an enemy by both parties in response to their inconsistent policy surrounding refugees. Also, specific media are seen as an enemy for both groups. Opponents think the media is illegitimately controlled by the left-wing. Proponents see fake news as a big problem. Besides, opponents define refugees as an enemy. They are afraid that they will contaminate Swedish traditions, norms and values and endanger Swedish society. Capitalism is considered an enemy by various proponents, because they consider it as the basis for the economic worldview that is disregarded by most proponents. Lastly, and most importantly, both parties see each other as enemies. The groups are perceived as irreconcilable and every supposed member of the other group is considered an enemy of the own group.

We can conclude that the recent influx of refugees in Sweden have had a substantial influence on the perceptions and experiences of national identity for both proponents and opponents. Swedes are strongly divided on the arrival, shelter and impact of refugees. This division is reflected in the distinct identification with the nation. Proponents and opponents perceive this division as great, which has resulted in social and political polarization.

